

דצמבר 2025

תל אביב, כסלו - טבת ה'תשפ"ו

שנתון של "התאחדות עולי המזריצ'אי-פודולסקי" בישראל
 יערלעכע אויסגאבא פון "מעזריטשער צענטער" אין ישראל
www.mezritch.org.il

הירחון יצא לאור לראשונה במזריץ' בשנת 1928
 המערכת, רעדאקציע: תל-אביב, עריכה: חיים אלון

ביולעטין
נר. 63

נפתלי בזם, חוצב יהודי (פועל עברי ניצול אושוויץ), 1953.

היה צייר, מאייר ופסל ישראלי, חתן פרס דיזנגוף לציור.
יליד גרמניה, עלה לארץ ב- 1939.
כאמן פעל להנציח את השואה, ביטא ביצירותיו את תקומת עם ישראל
ומאבקו לעצמאות וכן נתן ביטוי להשקפותיו בנושאים חברתיים.

וועד עמותת התאחדות עולי מזריץ'-פודולסקי בישראל

יפה שפילמן - יו"ר • אברהם גפני ז"ל - יו"ר העמותה בין השנים 1998 - 2012 • גד פינקלשטיין ז"ל
חבר וועד העמותה 1946 - 2016 • ד"ר נפתלי ברזניאק - יו"ר העמותה בין השנים 1992 - 2015
חברי ועד • אבישי גבע , אדם וישקובסקי , אורית רוט, גילה שחר, איציק שפילמן, דוד כץ, חיים אלון ,
יעקוב גולדמן, לאה לויטה, רות מאור
כפר מעש, השלושה 33 מיקוד 4992500, אצל שפילמן יפה

חברי מערכת העיתון:

חיים אלון, דוד כץ.
עימוד ועריכה גרפית - אביב עפר
הדפסה - דפוס הפיל הורוד מימד

לעדכון פרטים או להעברת מידע אחר
נא לשלוח למייל העמותה
e-mail: mezritch.pod@gmail.com

דבר יו"ר העמותה / יפה שפילמן-פישפנגר

מזריצ'אים יקרים,
הביוליטין הנוכחי מופק בימים של סערת
נפש בארץ, החטופים החיים שבו הביתה,
רוב החללים הושבו לארץ, אבל עדיין
מחכים לשני חללים. אנו מאחלים ומייחלים
להחלמה שלמה ומלאה לכל מעגלי
הנפגעים בגוף ובנפש ולכל בית ישראל.
ביוליטין זה מופק לאחר הפסקה של שנה.
אולם, פעילויות הוועד לא הופסקו.
במרץ 2024 - התקיים במזריץ' טקס הסרת
הלוט מעל לוח זיכרון המנציח את יהודי
העיירה אשר ניספו במבצע ריינהרט. בטקס
זה השתתפו נציגי הוועד. תיאור הטקס
מופיע ברשימה בביוליטין זה.
ביולי 2024 - הוזמנו חברי הקהילה להצגה
בתיאטרון הקאמרי אותה כתבה והציגה
חברתנו, שרית ברזניאק- פרידמן. הצגה
שזכתה לתגובות נלהבות.
במאי 2025 - קיימנו ערב "זיכרון בסלון"
למשפחתם של לאה לויטה ויעקב
גולדמן. אנו מתכננים להמשיך במסורת זו.
המעוניינים לקיים ערב כזה ורוצים שיתוף
פעולה עם העמותה מוזמנים ליצור איתנו
קשר.
בביוליטין זה, מופיעים לראשונה רשמי סיור
בפולין, כפי שחוו בני נוער. לראשונה, אנו
מביאים כאן את קולם של בני הנוער, את
הרשמים, החוויות והתובנות שלהם לאחר
שחזרו מהמסע. חלקם הגדול, נכדים
ונינים של חברי הקהילה.

מרתק לשמוע את החוויות והתובנות
שלהם!
ההרצאה המרכזית במפגש זה, עוסקת
ב"אומנות השואה בצל המוות".
המרצה: ד"ר בתיה ברוטין - חוקרת
אמנות העוסקת בנושא השואה: "היצירה
האמנותית בתקופת השואה, מבטאת את
העמידה הרוחנית מול מזימת הנאצים
לדכא את רוח האדם ולשלול ממנו את
חופש הביטוי". בביוליטין מופיע מאמר של
ד"ר ברוטין
אני רוצה להודות לחבריי בוועד העמותה
על הזמן והמאמץ שהם משקיעים כדי
להמשיך את הפעילות. וחבל כי שיתוף
הפעולה מצד החברים הינו דל. אנו
קוראים לחברי העמותה להתנדב,
להשתתף ולתרום למען הייעוד שלנו,
להנציח את מורשת שורדי מזריץ' ויוצאיה
לדורותיהם.
חברי הוועד: אבישי גבע, אורית רוט, איציק
שפילמן, גילה שחר, יעקב גולדמן, לאה
לויטה, רות מאור . חברות ועדת הביקורת:
טלי קלבו ולאה גריידי. לאחרונה, הצטרפו
לוועד שלושה חברים חדשים: אדם
וישקובסקי, דוד כץ, וחיים אלון
מאחלת לכולנו בשורות טובות, שיגרה
ברוכה, הצלחה ובריאות טובה!
שלכם,
יפה שפילמן

האמן נפתל בזם.....2

דבר יו"ר העמותה.....3

סיפור מאחורי הסיכה לזכר קדושי מזריץ'.....5

מולדת חדשה - ישראל בעיני אמנים ניצולי שואה. (ד"ר בתיה בולטין).....6-17

גלגולו של "חותם". (לאה ויעקב גולדמן 2024).....18-22

טקס הסרת הלוט לזכר יהודי מזריץ' - פודולסקי (מרץ 2024). (איציק שפילמן).....23

התעקלמות המזריצ'יים שעלו לארץ (אדם וישקובסקי).....24

אַקצֵיָה. (שיר).....25

סיפור משפחת ייגר. (דבורה אקשטיין אלמוג).....26-27

סיפור משפחת בלוך. (נעמי בלוך).....28

זיכרון בסלון. (יעקב גולדמן).....29-31

ביקור במוזיאון להנצחת הלוחם היהודי. (איציק שפילמן).....32-33

ביקורי משפחות במזריץ' פודולסקי. (משפחות גולדמן וטברדז'בו - אלון).....34-39

רשמי מסע לפולין. (תלמידי תיכונים).....40-42

לזכרם.....43

כתובת האתר: "עולי מזריץ' דפולסקי"
לרשותכם : www.mezritsch.org.il

כנסו לראות ולחוות נושאים נוספים ומרתקים כולל - לנוחיותכם אינפורמציה עם מפת העיר
האינטראקטיבית שלנו.

"נוביני אי קורייר"-בעיתון

חיתוך עץ לזכר יהודי מזריץ' - פודולסקי
הופק על ידי טווארדז'בו,

מעיירה הפולנית מזריץ', כיום אזרח
ישראלי, יצר בול עץ סימבולית - תבליט עץ
לזכר קהילתו היהודית .

בתמונה זו אנו רואים אם וילד בוכים על
חורבן ביתם.

ברקע - רישומי בתי העיר, היצירה מגולפת
מגזע עץ.

הרש טווארדז'בו, אמן עץ ידוע בפסליו
המקוריים העשויים עץ.
עבודת העץ הזו, לזכר עירו, הוזמנה על
ידי ארגון עולי מזריץ' בישראל
התבליט יוצג במועדון הממוקם ברחוב
העבודה 20/22

התבליט המקורי של האמן

הכתבה על היצירה ביידיש

"הסיכה" לזכר קדושי
מזריץ'- פודולסקי 2025

מולדת חדשה - ישראל בעיני אמנים ניצולי שואה

בתיה ברוטין

ניצולי השואה שהגיעו לישראל בשנים הראשונות לאחר מלחמת העולם השנייה ניתקלו במציאות חברתית-לאומית מורכבת. משאביה המועטים של החברה היהודית בארץ ישראל הופנו לקיום היומיומי ולבנייה, ולמימונה של מלחמת העצמאות, אשר גבתה מחיר יקר של אבדן בקרב היישוב בארץ. מיד עם תום מלחמת העולם השנייה ולאחר הצהרת העצמאות לא היתה עדיין המדינה ערוכה לקליטה מסודרת של עולים ובכללם הניצולים ורבים חיפשו את דרכם במציאות החדשה. בקרב העולים ניצולי השואה נמנו גם אמנים בתחומים השונים והם כמו האחרים גייסו את עצמתם הפנימית והתמקדו במאמץ לחזור לשגרת חיים ועיצוב חייהם בעתיד¹.

המדינה החדשה העניקה לניצולים תקווה, סיפקה להם בית לאומי יהודי, וקראה להם לקחת חלק פעיל בפיתוחה של המדינה. אצל רבים השתלב תהליך השיקום, הקמת המשפחה החדשה וההשתלבות בקהילה בה חיו עם המשימה הלאומית של חידוש החיים במדינה היהודית².

לא ניתן להתבונן באמנים ניצולי השואה כמקשה אחת. חוויותיהם בתקופת השואה היו שונות וכך גם ביטוייהם האמנותיים. השתלבותם של האמנים הניצולים בהווה

הישראלית כמו גם של ניצולי שואה רבים אחרים, היא תופעה מיוחדת לאור העובדה שהם הגיעו לארץ עם מטען חוויתי קשה של אבדן וסבל שחוו בשואה. השאלות שעולות הן: מה ייחד אותם ממהגרים אחרים? כיצד התמודדו עם הסביבה הפיסית והחברתית, עם מזג האוויר החם והשפה הזרה? כיצד השפיעו חוויות השואה וחוויות ההגירה על האופן שבו הבינו את ישראל והישראליות?

מתוך בדיקה של יצירות רבות של מספר רב של אמנים ניצולים עולה כי ישנם מספר נושאים משותפים אליהם הם מתייחסים ביצירותיהם בהקשר להוויה הישראלית ולאופן בו הם ראו את ארצם החדשה.

שואה ותקומה

ישנם אמנים ניצולי שואה אשר שילבו ביצירותיהם דימויים המתארים את השואה לצד דימויים המצביעים על התחדשות החיים ובניית היישוב במדינת ישראל בבחינת "שואה ותקומה". למשל, בטרפטין **השיבה הביתה** (תמונה 1)⁴, שרגא ווייל ניצול שואה מבודפשט שסייע למחתרת ההונגרית בזיוף מסמכים⁵, שילב בין השואה והתקומה במולדת החדשה. הוא הכין את הציור עבור חדר האוכל בקיבוץ להבות חביבה בעקבות העלאת

מקורות: 1. (המאמר המלא פורסם בתוך: דליה עופר, עורכת, ישראל בעיני שורדי השואה וניצוליה, ירושלים: יד ושם, 2014, עמ' 383-416).
2. דליה עופר, "עבר שאינו עובר: הישראלים והשואה", ילקוט מורשת 88 (5), מורשת, בית עדות ע"ש מרדכי אנילביץ', גבעת חביבה והמכון לחקר האנטישמיות והגזענות ע"ש סטפן רוט, אוניברסיטת תל אביב, תשרי תשע"א - ספטמבר 2010, עמ' 15.
3. זהבה סולומון, "השפעות בין דוריות של השואה: בראי המחקר בישראל", בתוך: זהבה סולומון, ג'וליה צ'יטין, ילדות בצל השואה: ילדים - ניצולים ודור שני, תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 2007.
4. תודה ליובל דניאל, אחראי לתחום הדימויים היוזאליים ותצוגת השומר הצעיר בארכיון יד יערי, שחשף בפני יצירה זו.
5. שרגא ווייל נולד ב-1918 בניטרסה שבצ'כוסלובקיה. בזמן מלחמת העולם השנייה שהה בבודפשט ועסק בזיוף מסמכים עבור המחתרת ההונגרית. בתום המלחמה עבד כמאייר בהוצאת ספרים בבודפשט ובאזור פרסומים של תנועות נוער "החלוץ" ו"השומר הצעיר". בשנת 1947 עלה לארץ ישראל והוגלה למחנה מעצר בקפריסין. שם עסק בציור הווי המחנה ובחינוך נוער דרך סדנאות ליצירה. בסוף 1947 הגיע ווייל לארץ, והצטרף לקיבוץ העוגן. נפטר ב-2009.

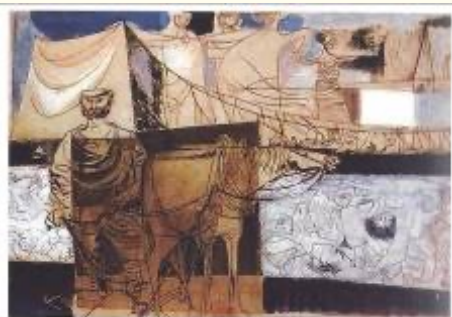
מולדת חדשה - ישראל בעיני אמנים ניצולי שואה

המשך

עצמותיה של חביבה רייק⁶ לישראל, לקבורה בחלקת יד לצנחני היישוב בארץ שנפלו באירופה, בהר הרצל בירושלים בשנת 1952. בלוח הימני הוא תיאר את גופתה של חביבה רייך שכובה על האדמה, ראשה על ברכי נערה התומכת בה בזרועותיה. היא נראית שלווה בבגד המזכיר תכריכים. מימין ברקע נראה לוח מחתרת עם רובה יושב וצופה מבעד לחרכי חומת מצודה, ובשמאל נראה לוחם נוסף בעמדת התגוננות על רקע עצי יער. בלוח המרכזי ווייל תיאר את "תקומתה לתחייה" של חביבה המתקבלת בשמחה על ידי חברה - בחור ובחורה - הלוחמים. ברקע נראות גבעות וביניהן מתוארת עיר בצבעים עזים בגווני חום-אדום המעבירים תחושה שהעיר עולה בלהבות, לרמז על אירופה שבערה באש מלחמת העולם השנייה. בלוח השמאלי הוא תיאר מימין שומר אווז בנשק ומשקיף על השדות באופק, במרכז שני גברים בונים ומשמאל אם וילד - דור ההמשך - נוטעים על רקע חורש.

1. שרגא וייל, 1952. ©אוסף ארכיון יד יערי תיאור זה משקף את הפסוק מיחזקאל "וְהָעִלְיָתִי אֶתְכֶם מִקְבְּרוֹתֵיכֶם עַמִּי וְהִבֵּאתִי

2. נפתלי בזם, סקיצה לציור קיר, 1953.

מקורות: 6. (ראו: תהילה עופר, זאב עופר, חביבה - סיפור חייה, שליחותה ונפילתה של הצנחנית חביבה רייק, תל אביב: ספרית פועלים, Judith; 2004).
Tydor Baumel, "Havivah Reik", Paula E. Hyman and Dalia Ofer (eds.) Jewish Women: A Comprehensive Historical Encyclopedia, Jerusalem: Shalvi Publication Ltd., CD ROM Edition, 2006.
7. יחזקאל לו, יב. רעיון שעלה בשיחות של יובל דניאלי עם שרגא וייל. יש לציין כי וייל היה בין האמנים שהשתמשו בנושאים תנ"כיים כדי להתמודד עם הטראומה של השואה ועם המפגש עם המולדת החדשה.
8. גדעון עפרת, נפתלי בזם, רעננה: אבן חושן, 2005, עמ' 28.

מולדת חדשה - ישראל בעיני אמנים ניצולי שואה המשך

משמעויות אחדות מתקבלות מן התיאור של בזם: האחת, שהמדינה נבנתה על בסיס השואה ש"הוסטה" הצידה כדי לבנות מדינה חדשה אך השואה מצויה בתודעתנו כל העת. פירוש נוסף הוא שבזם יוצר זיקה בין קבר האחים למעברה על ידי תיאורם בקווים מקבילים, והוא מבקש להביע אמפטיה כלפי יושבי המעברות מנקודת מבט של ניצול שואה. כך או כך, ביצירה זו ניכרת זיקה ישירה בין אסון השואה לבין בניית המדינה החדשה.

קורות חייהם של האמנים הניצולים בתקופת השואה והאופן שבו נפגשו עם מולדתם החדשה השפיעו על הדרך בה הם תארו את המדינה ומהותה עבורם, כפיצוי אישי וציבורי לאחר אסון השואה. הם מתייחסים להתגשמות החזון הציוני, מביעים אמפטיה כלפי מצוקות בחברה הישראלית - העולים החדשים יושבי המעברות והערבים כל זאת מנקודת המבט של ניצול שואה. בדרך זו הם מתמודדים עם התרבות העברית המתגבשת ומשפיעים עליה.

הזדהות עם העולים החדשים תושבי המעברות

מבין האמנים הניצולים היו אלו שחוו על בשרם נידוי, אפליה, אי-צדק וכליאה ולא

יכלו להישאר אדישים לסבלו של הזולת.

3. שמואל בק, מעברה, 1954.

המפגש עם הקשיים הכלכליים ששררו במדינה הצעירה שקלטה יותר ממיליון עולים חדשים עם משאבים דלים, עם הפערים בין ותיקים לעולים ובכללם המאבקים החברתיים, השאירו את רישומם על האמנים הניצולים. הם ביקשו ליצור אמנות בעלת מודעות חברתית גבוהה אשר תתגייס לעורר רגישות חברתית לשכבות החלשות בחברה. כך מתוך הזדהות עמוקה עם הדלות, העליבות והמסכנות של העולים החדשים יושבי המעברות, הם תיארו את

4. אברהם אופק, מעברה, 1960.

מקורות: 9. שמואל בק נולד בוילנה ב-1933, וכילד חווה את כיבוש העיר בידי הגרמנים ב-1940. אביו נלקח מיד למחנה עבודה, וב-1942 נשלחו בק ואמו לגטו וילנה, ממנו הצליחו לברוח ולמצוא מסתור במנזר. כל אותה העת, לא ידעו מה עלה בגורל האב וחרדו לשלומם. לאחר זמן, הוברח אביו ממחנה העבודה והצטרף אליהם. לאחר שהגרמנים פנו את המנזר מיושבייו, משפחתו הגיעה חזרה לגטו לתנאי חיים קשים ולאיום מתמיד של מיתה. משם הועברו למחנה בסאבוב', לא הרחק מוילנה, ושם נורה אביו למוות. לאחר השחרור, בק ואמו, הניצולים היחידים של המשפחה, שהו שלוש שנים במחנה פליטים בגרמניה, וב-1948 עלו לישראל. בק שרת בצה"ל והשתתף במלחמות ישראל.

דן עומר, "אני הולך ומתקלף יותר ויותר", פרוזה, 40-41, יולי - אוגוסט, 1980, עמ' 58-74; Jüdisches Museum, Frankfurt am Main, Samuel Bak, Landschaften Judischer Erfahrung, 1993 (Catalogue), back cover; Gideon Ofrat, One Hundred Years of Art in Israel, p. 211; Samuel Bak, Painting in Words - A Memoir, USA: Parker Gallery and Indiana University Press, 2001.

10. יהודית שן-דר, עורכת, מסע ומשא: שמואל בק 60 שנות יצירה, יד ושם, המוזיאון לאמנות, 2006, עמ' 26 (קטלוג).

11. שיחות של המחברת עם שמואל בק, שטרסבורג, 2002.

מולדת חדשה - ישראל בעיני אמנים ניצולי שואה המשך

המעברה, את תושביה ואת התנאים בהם חיו.

ביצירה של שמואל בק⁹ מעברה משנת 1954 (תמונה 3) המבנים העלובים והארעיים של פחוני המעברה המתוארים

5. שרגא ווייל, מעברה, 1954.

6. שרגא ווייל, הקץ לחרפת המעברות, 1954.

בהפשטה, ממלאים את משטח הציור מן הקצה אל הקצה ובאופן זה מועברת אלינו תחושת הצפיפות¹⁰. בעקבות המפגש של האמן עם אור השמש המקומית מתאר בק את המעברה בגווני הסגול, הכחול, הצהוב, החום והלבן שטופי האור. בכך מבקש האמן להדגיש את הגיוון האנושי וחיוניות החיים שהתקיימו במעברות על אף צורתם העלובה של הבתים. מבני המעברה מעלים בזכרוננו של בק את עליבות המראה של הרחובות והבתים בגטו וילנה, ובכך שהוא מדמה את המעברה לגטו הוא מביע הזדהות וחמלה כאחד עם התנאים בהם חיים תושבי המעברות¹¹.

דוגמה נוספת להצגת מעברה היא יצירתו של אברהם אופק¹² מ-1960 מעברה (תמונה 4). בתחרית המונוכרומי נראים הבתים הצפופים של המעברה. כמו בק, מתאר אופק את המבנים על כל שטח היצירה מן הקצה אל הקצה, אולם בניגוד לבק, אופק מדגיש את ייחודו של כל מבנה בתוך המכלול על ידי תיאור של חלונות ודלתות כניסה אחרים לכל מבנה לרמז על ייחודו של כל תושב במעברה. ביצירה זו מביע אופק את הזדהותו עם תושבי המעברות כמי שחווה את חווית ההגירה והפליטות. בשני התיאורים מודגשים הצפיפות, הדלות

מקורות: 12. אברהם אופק נולד בעיר בורגס שבבולגריה, ב-1935. בעודו תינוק התייתם אברהם מהוריו ואומץ על ידי משפחת אלג'ם. עלה אתם לארץ ב-1949 בגיל 14. המשפחה התיישבה ביפו ואופק הצטרף לקיבוץ עין המפרץ. א. אופק תחריטים, ללא תאריך, לא ממוספר (קטלוג); בלס, הריאליזם החברתי במבחן הזמן, עמ' 15; 60; אברהם רון, אברהם אופק, תל אביב: הקיבוץ המאוחד, 1989, עמ' 5.

מולדת חדשה - ישראל בעיני אמנים ניצולי שואה המשך

והעליבות של מבני המעברה, וההעדר הבולט של תושבי המעברה עשוי להעביר תחושה עמוקה של מקום המתנכר לתושביו, ביטוי לתחושת האמנים כמי שזה מקרוב הגיעו ועדיין אינם חשים שייכות, ומגביר את העליבות של מבני המעברה.

לעומת בק ואופק, אמנים אחרים תיארו את המעברה בדרך שונה, כאשר תושביה נמצאים במרכז ביצירה. מראם של תושבי המעברות ותנאי החיים הקשים שלהם באים לידי ביטוי בציורו של ווייל מעברה מ-1954 (תמונה 5). ווייל מתאר בקדמת הציור נער צעיר, תושב המעברה, לבוש חולצת פסים ומאחוריו ברקע נראים פחוני המעברה הקובייתיים מסודרים בשורות אל עומק היצירה. ווייל מעצים את ההיבט האנושי של החיים במעברה על ידי הגדלת דמות הנער, הצבתה במישור הראשון, הדגשת העצבות בעיניו הגדולות ובפיו החתום. למרות שווייל לא חווה בעצמו את מחנות הריכוז וההשמדה, קשה להתעלם מאופן תיאור בתי המעברה המאזכרים את צריפי המחנות ועוד יותר, מן הדרך בה מתוארת הדמות ובעיקר חולצת הפסים שלה המעוררים אסוציאציה מידית לתיאורי אסירי המחנות בבגדי הפסים. על בסיס כרזה זו ווייל עיצב כרזה נוספת בשנת 1955

עבור מערכת הבחירות לכנסת השלישית מטעם מפ"ם (תמונה 6) ובה תיאר ילדה תושבת המעברה עם שיער מתולתל וחזות מזרחית, זועקת, לבושה בבגד פסים על רקע פחוני המעברה והשמים הסוערים מעליה. מתחת לתיאור כתוב "הקץ לחרפת המעברות הצביעו מפ"ם". כרזה זו נפסלה מטעמים אתיים.

דב רב-ניר, שבשנות החמישים היה ממונה על ההסברה במפ"ם, חשב שלא יאה לנצל את מצוקת יושבי המעברות לרווח אלקטוראלי. ייתכן מאוד שמה שהרתיע את מקבלי ההחלטות היה שהמעברה, כפי שתוארה בכרזה תעורר אסוציאציה של מחנות-הריכוז הנאציים.¹³ אף על פי כן לא ניתן להתעלם מן העובדה שהאמן קשר בין מצוקת יושבי המעברה,

7. אברהם אופק, זוג ערבי, 1959 (אוסף תלמה אופק, ירושלים).

מולדת חדשה - ישראל בעיני אמנים ניצולי שואה המשך

8. נפתלי בזם, חוצב יהודי (פועל עברי ניצול אושוויץ), 1953.

בעיקר הילדים, לבין דימויים איקוניים של מחנות הנאצים. לאחר השואה, האמנים שהשתמשו בדימוי של ילדים מתקופת השואה כדי לתאר את מר גורלם של הילדים, עוררו את הסימפטיה של הצופים ובה בעת גם את כעסם על פשעם הנורא של הנאצים שהרגו מיליון וחצי ילדים בשואה.¹⁴ מכאן, שמשמעות התיאור של ווייל היא שהסבל של היהודים בשואה תובע את הקץ לסבל במדינה החדשה.

שכנים

שנות ה-50 בארץ היתה תקופה של פעילות פוליטית נמרצת ואופיינית לחברה שהפכה בבת אחת מקהילה מאורגנת למדינה, והתקיימו בה שביתות, הפגנות רבות ואלימות. אחד הנושאים שהאמנים הפוליטיים מן השמאל בישראל העלו בתקופה זו היה היחס אל הערבים, תושבי הארץ שחלקם הפך לפליטים שנעקרו למרות רצונם מביתם ואחרים שהיו קרובי של הממשל הצבאי.¹⁵ אחדים מבין האמנים הניצולים שהשתייכו מבחינה אידיאולוגית לקבוצה זו הגיבו על כך ביצירותיהם. למשל אופק, שמעייניו היו נתונים לפוליטיקה הישראלית-ערבית, גם כאשר שהה באיטליה,¹⁶ התייחס לעקירת ערבים

מבתיהם בציור זוג ערבי מ-1959 (תמונה 7). הוא תיאר בקדמת היצירה זוג ערבי בלבוש מסורתי, הגבר עם כפיה וגלביה והאישה בכיסוי ראש ובגד בצבע שחור ושתי שרשראות זוהרות על חזה. מימין לגבר, צמוד לכתפו, מופיע צמח צבר אקספרסיבי ומאחורי האישה בצד שמאל, נראה עץ על מנת לסמל את שייכותם למקום. מאחוריהם נראים מבנה וגבעות כהות. מבטם של בני הזוג עצוב בשל העקירה מביתם. אי אפשר להתעלם מהבחירה של אופק לתאר גלביה עם פסים, כיוון שהאסוציאציה שהיא מעוררת קושרת אותה קודם כל לכתונת הפסים

מקורות: 15. יגאל צלמונה, "מזרחה! מזרחה? על המזרח באמנות הישראלית", קדימה: המזרח באמנות הישראלית, ירושלים: מוזיאון ישראל, 1998, עמ' 73 (קטלוג);

16. גדעון עפרת, בית: אברהם אופק עבודות 1956-1986, תל אביב: ספרית פועלים, ללא תאריך, עמ' 30.

17. ראו: חנה יבלונקה, "ציירים ניצולי שואה בישראל - היבט נוסף לשתיקה שלא היתה", עמ' 231-232.

13. יובל דניאלי, "הזהות האידיאית ועצמאות הביטוי", שלמה שאלתיאל, אמנות בשירות רעיון - כרזות השומר הצעיר 1937-1967, גבעת-חביבה: יד יערי, 1999, עמ' 36.

14. Ziva Amishai-Maisels, Depiction and Interpretation: The Influence of the Holocaust on the Visual Arts, Oxford: Pergamon, 1993, pp. 143-147.

מולדת חדשה - ישראל בעיני אמנים ניצולי שואה המשך

של יוסף ואחר כך למדי הפסים של אסירי המחנות, ובכך הופכת את הערבי לקרבן. אופק הרבה לבקר בעכו וביפו שם פגש ערבים ועמד על גורלם. באמצעות תיאוריהם הוא מזדהה עם גורלם על רקע נסיונו האישי, העקירה מבולגריה לאחר מלחמת העולם השנייה. הוא מנכיח בציוריו את העובדה כי הוא רואה בערבים פליטים שנעקרו בהכרח מביתם בדיוק כפי שקרה

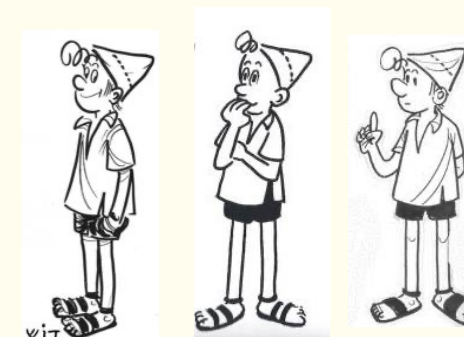

9. שמואל כץ, הקיבוץ שבלב, 1958.

לו ולמשפחתו. אופק מביע צער ומחאה על התנהגות החברה הישראלית העוקרת אנשים מבתיים ופוגעת בהם כדי לממש את הרעיון הלאומי.

עיצוב הישראליות

כביטוי לרצונם להשפיע ולעצב את החברה בישראל, האמנים ניצולי השואה יצרו סמלים וערכי תרבות מקוריים, שהיו לדימויים המרכזיים בעיצוב התרבות הישראלית.¹⁷ אחדים מן האמנים הניצולים תיארו את דמות ה"צבר" המייצג את היהודי החדש - הישראלי הנטוע באדמתו ועוסק בעבודת האדמה ובמלאכות יצרניות כביטוי לתרבות והוויה ישראלית של חברה שורשית ועצמאית, שאליה הצטרפו. ביצירת קוד הישראליות מצויות החוויות המכוננות של השואה וההגירה לארץ. לדוגמה ביצירה חוצב יהודי (תמונה 8) מתאר בזם דמות של חלוץ שהיה אסיר באושוויץ כפי שמצוין בשם היצירה, אוחז בידו כלי חציבה ומספר אסיר המחנות

10. קריאל גרדוש (דוש), שרוליק, 1951 - 2000. © ארכיון קריאל קרדוש, המחלקה לארכיונים, בית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי, ירושלים.

מקועקע עליה. המספר מייצג את

18. "חוצב יהודי", משא, כרך 3, 17 בדצמבר 1953, עמ' 7; עמישי-מייזלש, נפתלי בזם, עמ' 45, הערה 14; Amishai-Maisels, Depiction and Interpretation, p. 416 n. 210.

19. רעיון שנדון בשיחתי עם פרופ' אהרן דמסקי, ראש המרכז לתולדות ארץ ישראל ויישובה, אוניברסיטת בר אילן, 1/3/2002.
20. מוטיב ה"פה החתום" מופיע ביצירות של אמנים רבים, ניצולים ובני ניצולים על מנת להביע אלם בעקבות השואה, חוסר יכולת או חוסר רצון לדבר על טראומת העבר בשואה.

21. על המשמעות הסמלית של הצבעים ראו: הנס קרייטלר, שולמית קרייטלר, פסיכולוגיה של האמנות, תל אביב: ספרית פועלים ואוניברסיטת תל אביב, 1986, עמ' 70 - 71, 78 - 82.

מולדת חדשה - ישראל בעיני אמנים ניצולי שואה המשך

של החוצב מבליט ומעצים את התיאור, ומבליט את הקשר לאסון השואה המאפיל על כל התיאור.

11. קריאל גרדוש (דוש), אבא, אתה צריך להבין... 1953.

באופן שונה, כץ כחבר קיבוץ ממחיש את התגשמות החלום האישי שלו והחלום הציבורי של המפעל הציוני בקיבוץ באיור הקיבוץ שבלב (תמונה 9).²² הוא מתאר קיבוצניק עם חיוך נסוך על פניו, חובש כובע-טמבל, שבאותו הזמן כבר היה

12. קריאל גרדוש (דוש), תחת לחץ, 1953.

ההשמדה ואת המוות ואילו כלי החציבה מייצג את החיים, העשייה והבניה. ביצירה זו בזם מביע אופטימיות על אף השואה ומדגיש את יכולת השיקום של הניצולים. שריד השואה עולה לישראל ועל אף כל מה שעבר עליו הוא משקם את חייו ובונה מדינה.¹⁸ במחנות קועקע המספר על יד שמאל של האסירים, ואולם בציור של בזם, הוא מוטבע על היד הימנית זו האוחזת בכלי החציבה. מקובל להתייחס לצד ימין כמייצג את החיובי: כך למשל 'עמד לימינו' מתפרש כתמיכה, או להתחיל משהו 'ברגל ימין' מתפרש כהתחלה מוצלחת.¹⁹ כך שעצם העובדה שבזם מתאר את המספר על יד ימין האוחזת בכלי החציבה מחזקת את הרעיון החיובי שהוא מעלה ביצירה זו ומראה גם על רצונו של בזם עצמו כפליט להשתלב בחיי הארץ.

עם זאת, בולט מבטו העצוב של החוצב, המבטא את העבר הקשה הספון בעולמו הפנימי ואילו פיו החתום מרמז על שתיקתו רבת העוצמה במאמץ לזכור את העבר ובה בעת לחזור לחיים בהווה.²⁰ תפקידו של הצבע האדום ברקע לתאר את העבר שממנו "יצא" החוצב. הבחירה בצבע האדום היא על מנת לסמל עוצמה ותוקפנות, הרס,²¹ מוות ודם - השואה. הצבע האדום האחיד ברקע לעומת התיאור הפיגורטיבי

22. שמואל כץ קריקטוריסט וקיבוצניק, המוזיאון הישראלי לקריקטורה וקומיקס, חולון, מאי 2010, עמ' 26 (קטלוג).
23. דניאלה גרדוש-סנטו, יליד ארץ חלומות: בין דוש לשרוליק, חולון: המוזיאון לקריקטורה ולקומיקס, 2009, לא ממוספר. (קטלוג)

מולדת חדשה - ישראל בעיני אמנים ניצולי שואה המשך

סימן זיהוי ל"ישראלי", פותח בשתי ידיו את חולצתו על מנת להציג דימויים מחיי הקיבוץ המסבים לו נחת: מגדל המים, הטרקטור, השיבולת, הפרח, הספר והתינוק, המצויים על חזהו - על לוח ליבו. הרקע הנקי, ללא זיהוי מובהק של מקום וזמן מעבירים תחושה, מצד אחד, של שחרור, אולי מן העבר, ומצד אחר, הרגשה חזקה של שייכות לחיי הארץ. באיור זה ממחיש כץ, לא רק את התאקלמותו במדינתו החדשה, אלא גם את כל הטוב שבה, את הסיפוק על קיומם של כל המרכיבים המונחים על לוח ליבו.

"שרוליק"

על רקע העדר סמל בעל מכנה משותף לאומי לאיפיון ולתאור ה"ישראלי", דוש עיצב ביוזמתו ב-1951 דמות בשם "ישראל הקטן" המוכר יותר בשם "שרוליק". על כך כתבה דניאלה גרדוש-סנטו ביתו של דוש ואוצרת התערוכה יליד ארץ חלומות: בין דוש לשרוליק:

בראשית שנות ה-50, איתר דוש את הצורך בדימוי חזותי שייצג את מדינת ישראל ואת העם היושב בה. סמל זה - שרוליק, לא היה דמות שמקורה בשורשים יהודיים אלא טיפוס ישראלי חדש בהא-הידיעה. לימים כתב דוש: "החווייה הגדולה ביותר של חיי, לאחר הטראומה הנוראה של השואה היא

שיבת ציון ועלה בידי למצוא ביטוי לחוויה זו דרך שרוליק ... דמות אשר נולדה מהמפגש ביני לבין העם שלי, במהלך המאורע ההיסטורי הגדול אשר זכיתי להיות שותף בו, הקמת מדינת ישראל.²³

באמצעות דמותו של שרוליק, הישראלי החדש, דוש שיקף את פניה של החברה הישראלית בצורה קריקטוריסטית על גבי העיתונים מדי יום. אולם, ראוי לציין כי "נסיון ראשון ליצור דמות שתסמל את ישראל נעשה על-ידי אריה נבון מוותיקי הציירים, עוד בימי מלחמת העצמאות. פתרונו היה טבעי ופשוט - ילד קטן שחבש

"כובע-גרם" של פלמ"ח.²⁴ דמות זו לא הצליחה להיקלט ולהפוך לסמל. לעומתה, "שרוליק" הפך לסמל של הישראלי ולמותג מאפיין בתרבות ובהוויה הישראלית, דמות עממית קומית צנועה, לעיתים חייכנית, לפעמים משתאה או עצובה ופעמים היא שואלת או מוכיחה (תמונה 10). הדמות בעלת אף קטן מחודד ועיניים פקוחות לרווחה. היא חובשת כובע-טמבל אשר תלתל עקשן ומגוחך מבצבץ מתוכו, לבושה בחולצה ובמכנסיים קצרים ונועלת סנדלים תנ"כיים.²⁵ דוש תיאר דמות שהיא ההיפוך הגמור מדמות היהודי הגלותי. היא משוחררת מסממנים המשייכים ומסמלים את זהותה היהודית, היא עירנית, שובבה

מולדת חדשה - ישראל בעיני אמנים ניצולי שואה המשך

14. נפתלי בזם, איש עם קקטוס, 1960.

ומגיבה לסביבתה ולפעמים אף יוצרת אותה. היא חנינית וחיונית ונטולת עבר. כל זאת, כדי להניח בצד את חוויות אירועי השואה על מנת להתחיל מורשת חדשה במולדת החדשה וככזה הפך לסמלה של מדינת ישראל הצעירה. על כך נכתב בקטלוג התערוכה דוש קריקטוריסט 1921 - 2000 שהתקיימה במוזיאון ארץ-ישראל ב-2007: ...הקריקטורה, "שרוליק" של דוש, היתה במשך שנים ... ה"אייקון" - הצורה הישראלית, צורת הישראלי, מטבע הדמות, מסכת הישראליות; בחיך, ברצינות, באנחה, בפארודיה, הפך שרוליק גיבור בן דמותם של המזדהים, בגוף ראשון, שני או שלישי, גיבור שאינו מלך ולא סמל עתיק אלא קריקטורה, מעין פוסטר ציוני-ישראלי הנושא את בשורת הדמות החדשה, המופת

15. קריאל (קרל) גרדוש (דוש), שרוליק, 1951, מתוך העולם הזה, 17.5.1951. הצברי-ישראלי ... כדמות הלא-רשמית, של הישראלי, "שלנו".²⁶ דוש הציב את דמותו של "שרוליק" במרכזם של מצבים ואירועים שונים בחיי המדינה ודרכו הגיב למתרחש בהם. בין הנושאים המרכזיים שדוש השתמש בדמותו של "שרוליק" נכללים: הקיום הלאומי, התפתחות מדינת ישראל, עמידתה מול המאיימים על קיומה ובשמירה על ייחודה; הרקמה החברתית בישראל, מתחים כלכליים וחברתיים, סכסוכים פנימיים, חיכוכים בין השלטון והעם, כמו כן התייחס גם לסוגיות הקשורות בעם היהודי ומלחמתו באנטישמיות בו התייחס לתופעת האנטישמיות ובהגנה על העם היהודי מפניה.²⁷ להלן מספר דוגמאות:

28. גרדוש (דוש), "הקריקטורה הפוליטית המשקפת את התפתחותה של ישראל", עמ' 186.

29. אבנר זיו, הומור ואישיות, תל אביב: ספירוס, 1996 (מהדורה רביעית), עמ' 95.

30. עוז אלמוג, הצבר - דיוקן, תל אביב: עם עובד, 1997, עמ' 13-14.

31. ראו גם: עמישי-מייזלש, נפתלי בזם, עמ' 23, אא; גדעון עפרת, נפתלי בזם, רעננה: אבן חושן, 2005, עמ' 34.

32. קרייטלר וקרייטלר, פסיכולוגיה של האמנות, עמ' 71 - 72.

24. קריאל גרדוש (דוש), "הקריקטורה הפוליטית המשקפת את התפתחותה של ישראל", אבנר זיו, עורך, הומור יהודי, תל אביב: ספירוס, 1986, עמ' 184; לעיון בקריקטורות של נבון בנושא ראו: אריה נבון, מר ישראל, תל אביב: עם עובד, 1956.

25. יבלונקה, "ציירים ניצולי שואה בישראל - היבט נוסף לשתיקה שלא היתה", עמ' 233-234; על תהליך יצירת סמל הישראלי אצל נבון ודוש ראו: בתיה דונר, לחיות עם החלום, תל אביב: דביר, 1989, עמ' 108-109 (קטלוג תערוכה במוזיאון תל אביב לאמנות).

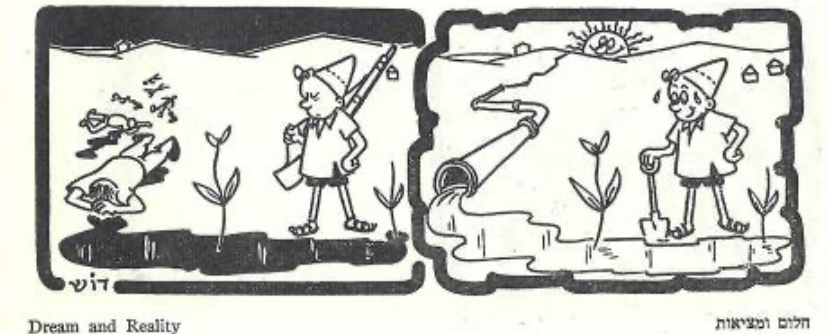
26. מיכל ברושי, דוש קריקטוריסט 1921 - 2000, תל אביב: מוזיאון ארץ-ישראל, 2007, עמ' 11. (קטלוג)

27. שם, עמ' 104-112.

מולדת חדשה - ישראל בעיני אמנים ניצולי שואה המשך

בקשר ליחסי ישראל והיהדות בתפוצות (תמונה 11), ביולי 1953 בעקבות הדיון שנערך בנושא הסוכנות היהודית, דוש מתאר "שרוליק" גדול, בטוח ומסביר את

הופעתו של שרוליק עם כובע-טמבל "במרכזן של אלפי קריקאטורות, במשך שנים רבות, הקנתה לו "אישיות" יחודית. הנער המתבגר מייצג את התכונות

13. קריאל גרדוש (דוש), חלום ומציאות, 1955.

המצב לדמות הציונות הקטנה וה"זקנה" שעל ברכיו, אותה הוא מכנה "אבא", שהציונות צריכה להבין כי עכשיו יש חשיבות גדולה יותר לצרכיה של מדינת ישראל הצעירה. בהקשר הבינלאומי (תמונה 12) בספטמבר 1953 הוא מתאר את שרשרת היחס העוין כלפי ישראל בזירה הבינלאומית המתחילה בערבים ממשיכה אל נציגי האו"ם ובסופו של דבר משפיעה גם על יחסה של ארה"ב אל מדינת ישראל.

בתוך כל זה, (תמונה 13) מנסה המדינה הצעירה להגשים בזיעה וביגע כפיים את חלום הפרחת השממה אולם במקום זה היא נאלצת להתמודד עם התקפות הדמים של מסתננים מרצועת עזה. כך, באוגוסט 1955 דוש מתייחס לדעה הגוברת בציבור שיש לחסל את רצועת עזה.

האופייניות של "הישות הישראלית", על מורכבותה וסתירותיה²⁸, ולכן הפך לסמל "הישראלי". גם עם חלוף הזמן, על-אף השינויים שהתחוללו בחברה הישראלית, דמותו של שרוליק חרותה בזיכרון הלאומי, גם אם אין היא מייצגת עוד כבעבר את דמותנו. "הקריקטורה של דוש המציגה את ישראל הקטן, הנועל סנדלים וחובש כובע טמבל, תמשיך לסמל את ישראל גם כאשר הישראלי "הממוצע" הפסיק מזמן ללכת בלבוש "חלוצי"²⁹ זה".

ה"צבר" צמח הצבר הוא ייצוג נוסף עבור הישראלי החדש ביצירותיהם של האמנים הניצולים ומקורו בכינוי ה"צבר" שניתן לילידי הארץ שנולדו בשלהי מלחמת העולם הראשונה ובשנות העשרים והשלשים של המאה העשרים וכן למהגרים צעירים שהגיעו לארץ בגפם או עם משפחתם. השקפת עולמם של צעירים אלו עוצבה בידי מערכת החינוך העברי ציוני בארץ, העברית היתה שפתם והם חונכו על ברכי ערכי החלוציות,

מולדת חדשה - ישראל בעיני אמנים ניצולי שואה המשך

הערכה ויחס חיובי אל האיש הגלותי הזה. לעומתו, דוש צייר את "שרוליק" (תמונה 15) כשווה לצמח הצבר המקיף אותו כדי להדגיש את התמזגות שני הסמלים כמייצגים את הישראליות החדשה כחיננית, חיונית ואינה מזוהה עם העבר הגלותי אך נחושה ורגישה.

סיכום

שילובם המהיר של הניצולים בכלל ואמנים אלו בפרט, בחברה הישראלית יצר אצלם תחושה מידית ועמוקה של שייכות. באמצעות יצירותיהם משתקפת דמותה של ישראל בעיני האמנים ניצולי השואה. עבורם מקומו של העבר מכריע בתהליך בנייתו של הבית החדש. הוא משתתף בצורה זו או אחרת בהווה ומשמש בסיס לעיצובו. הם התמודדו לא רק עם טראומת השואה אלא יצרו ייצוגים ותכנים שהפכו נכס צאן ברזל של התרבות והאמנות הישראלית ובכך יצרו שייכות לחיים החדשים.

ההתיישבות וההגנה העצמית.³⁰ ה"צבר" שורשי ומשולב בנוף הארץ, והוא מאופיין בדומה לפרי שיח הצבר הקוצי אשר פריו מחוספס וקוצני מבחוץ ורך ומתוק מבפנים. המשמעות היא של חזות תוקפנית ואמיצה אך פנימיות רכה ופגיעה. דמות ה"צבר" מנותקת מדור ההורים שבאו עם מורשת הגולה. הוא אוהב את המולדת, הוא מסור לעבודה וללחימה.

דימוי צמח הצבר כמייצג את נוף ארץ ישראל הופיע בציורים, בסיפורים ובשירים של אמני הארץ ושל עוברי-אורח שביקרו בה. האמנים הניצולים השתמשו בדימוי הצבר בכדי לטפל בהתאקלמותם ושילובם בארצם החדשה ובכדי לתאר את הישראלי החדש במולדתו החדשה.

ביצירה איש עם קקטוס (תמונה 14)³¹ בזם מציג את העולה הניצול במראהו הגלותי, עם מבט עצוב בעיניו ופה חתום ולעומתו צמח הצבר ניצב גאה ומסמל את ילידי הארץ. הדג המצוי לצידו של הניצול מייצג את "הקרבת האילם" ובאמצעות הנר הדולק שהוא אוחז בידו הוא מחפש את הדרך להתאים את עצמו להוויה הישראלית בארצו החדשה. בזם משתמש בעיקר בגווני ירוק ברקע, בקקטוס, בלבוש האיש ובלהבת הנר לסמל חידוש, לבלוב ותקווה.³² בעצם צביעת הרקע בצבא אחיד ירוק הוא מניח הצידה את העבר ומדגיש את ההווה המשגשג, החיובי במולדת החדשה. במידה רבה, זהו תיאור המייצג את בזם עצמו וניצולי שואה רבים שהגיעו לארץ וחוו את קשיי הקליטה בחברה הארץ ישראלית. עם זאת, יש משהו מאד יציב ומסודר בדמותו של האיש. הוא רחב מאד, הלבוש שלו מתואם מאד ומעביר תחושה של

סיפור החותם של משפחת גולדמן

היהודים פיתחו בעיירה מזריץ' תעשייה ענפה של עיבוד עורות וייצור מברשות. בכל שנה היו נערכים בעיירה שלושה ירידים וסוחרים רבים מפולין ומהארצות השכנות היו מגיעים לרכישת עורות, מברשות, זיפי חזיר ועורות לייצור נעליים. באותו זמן קראו למזריץ' "אמריקה הקטנה".

בתמונה הוא נראה יחד עם הנכד מיכאל

משפחת גולדמן
יחיאל גולדמן, הסבא רבא שלי, נולד במזריץ' בערך בשנת 1870. בתקופת היותו בעיירה ז'לכוב למד בורסקאות (בורסקאות הוא ענף מקצוע בענף עיבוד העורות),

ולאחר מכן הקים במזריץ' מפעל לעיבוד עורות.

סבא יעקב ובנו הרשל (צבי)

כל חייו יחיאל היה אדם ציוני ודתי. האמין שאלוהים יציל את היהודים מכל צרה והעניק לילדיו חינוך לאהבת ישראל. יחיאל גולדמן מייסד המפעל לייצור עורות, למרבה הצער, נשלח לטרבלינקה באקציה הראשונה במזריץ' ב 26.8.1942. יעקב גולדמן, סבי, בנם של יחיאל ומכלה, נולד בז'ליכוב שבפולין ב 1896. אלקה אשתו נולדה במזריץ' שבפולין ב 1895. הם התחתנו ב 1917 ועזבו לרוסיה שם נולד הרשל (צבי) ב- 1918.

למשפחה נולדו שלושה בנים ושלוש בנות, למרבה הצער, ארבעה מהם נרצחו בשואה, רק הרשל (צבי) ושרה נשארו בחיים. ב-1919 הם ברחו מרוסיה לפולין בגלל המהפכה הקומוניסטית והתיישבו במזריץ'. בביתם הם דברו עברית. יעקב היה ציוני מסורתי, שאף לעלות לישראל. במזריץ' פתחו יחד עם יחיאל, אביו של יעקב, בית חרושת לעורות. הם היו מעבדים עורות של כל בעלי החיים שנשחטו בסביבה: פרות, חזירים שועלים וכו'. העורות שמשו הן לייצור מגפיים ונעלים והן לייצור מעילים. המפעל הצליח מאד והמשפחה התעשרה. לאחר מספר שנים פתחו בית חרושת נוסף ובו מכונות מהמשוכללות והחדישות ביותר. אחרי הגימנסיה אביו שלח אותו ללימודי רבנות. אולם אחרי שנה אבי החליט שלא יהיה רב ועבר ללמוד כימיה באוניברסיטה בוורשה, מקצוע שיסייע לו בקידום מפעל העורות.

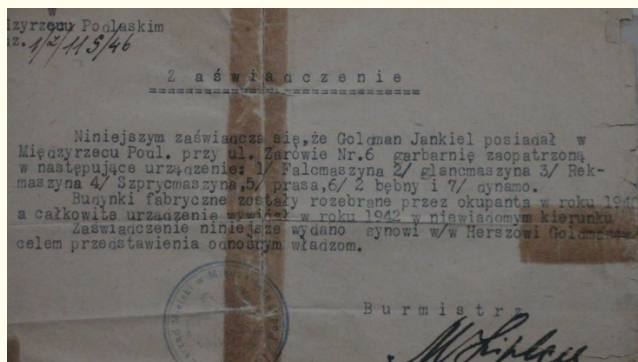
לפני המלחמה אביו החליט להקים מפעל חדש לעבוד עורות, מפעל מודרני עם

המכונות המשוכללות ביותר. הוא הטיל את המשימה של בחירת המכונות על בנו (הרשל). בוורשה אבי הזמין מאנגליה את המכונות המודרניות. המכונות הגיעו למזריץ' והמפעל החדש ייצר עורות לנעליים ומעילים, היה גאוה לעיר והכניס הרבה כסף למשפחה. במפעל עבדו הסבא רבא יחיאל, הסבא יעקב והבנים הבוגרים.

תקופת המלחמה

בזמן כיבוש פולין ע"י הנאצים, למרות המצב הקשה של היהודים, מפעל העורות של המשפחה שלי המשיך לפעול. המשפחה אולצה לעבוד בבית החרושת לצורכיהם של הנאצים. המשפחה גרה באותו זמן בגטו מזריץ'.

בית החרושת לעיבוד עורות הולאם על ידי הגרמנים. בהתחלה העבירו שם את היהודים ומאוחר יותר ב 1942 העבירו את המכונות והציוד לגרמניה.

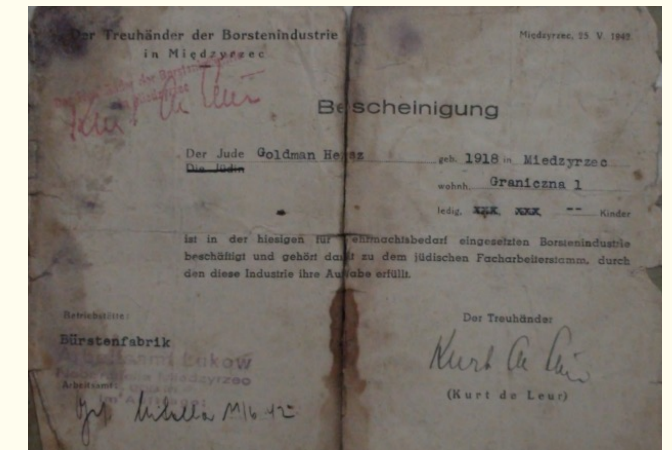

זאת תעודה המאשרת שליעקב גולדמן היה מפעל לעיבוד עורות ברחוב Zarowie מס 6 ושבת 1942 המכונות (יש רשימה) נלקחו ע"י הגרמנים ליעד בלתי ידוע והמפעל נהרס.

במאי 1957 עלתה משפחת גודלמן הצעירה והקטנה לישראל. כאן התאחדו עם האחיות של אבי, שרה, ועם האחרות של אמי, ברכה, שעלו עם עליית הנוער מיד אחר המלחמה ובנו משפחות לתפארת בארץ ישראל.

החותם

אני ואחותי ולא, דור שני לשואה, פעילים בעמותת יוצאי מזריץ' שמנציחה את זכר יהודי העיירה. אנחנו מרבים לחקור מה עלה בגורל אנשי העיירה ולחקור את ההיסטוריה של משפחתנו. אחד מחברי הוועד בעמותה הוא יצחק שפילמן יצחק, דובר פולנית ונמצא בקשר עם פולנים החיים במזריץ', ביניהם פולני העובד כיום בעירית מזריץ'. לפני מספר חודשים, יצחק קיבל מאיש הקשר שלו בעיירה צילום של חותם שעליו חקוקות בפולנית המילים "י. גולדמן, בורסקאות, מזריץ'" ובמרכז סמל העיירה. האיש שאל האם יצחק מכיר מישהו מצאצאי משפחת גולדמן. יצחק ענה לו, שלא רק שהוא מכיר אלא יעקב גולדמן, בנו של הרשל גולדמן הוא גם חבר וועד העמותה. אינני יכול לתאר במילים את ההתרגשות שאחזה בי כשיצחק העביר לנו את התמונות של החותם, עם השם "גולדמן". הרגשתי שקיבלתי פתאום דרישת שלום מהעבר של לפני כ 100 שנה, דרישת שלום מסבא רבא יחיאל, מסבא יעקב ומהחיים שהיו פעם.

אחרי שהמפעל נהרס, הרשל קיבל אישור עבודה בתעשיית הזיפים (זיפים - שערות בדרך כלל של חזיר ששמשו בתעשיית המברשות) עבור הצבא הגרמני. בהדרגה נרצחו גם בני משפחת גולדמן. חלקם נרצחו בגטו וחלקם נשלחו לטרבלינקה ושם מצאו את מותם. אבינו הרשל ואחותו שרה מצאו מקום מקלט אצל גוי שתמורת עורות שאבי הטמין בכל מיני מקומות ותמורת כסף, הסכימו להחביאם בבור מתחת לאסם ורפת. בבור צר וצפוף שרדו באומץ ותושיה את שארית המלחמה. אבי לקח תחת חסותו בבור את שארית משפחת למפרט (השכנות). צינה וברכה אחותה הקטנה ודודתן מניה. בבור, בתת התנאים הללו, ותחת פחד שיגלו אותם הנאצים ויהרגו אותם, הרשל וצינה התאהבו. הם שצליחו לשרוד את המלחמה ומיד כששוחררו התחתנו. כעבור זמן קצר נולדו להם שלושה ילדים **לאה יעקב ואילנה**. (שתי אחיותיי ואני...)

מיד כתבתי לאיש הקשר בעירייה והוא הזמין אותי לנסוע לפולין לקבל את החותם. בגלל מצב המלחמה בארץ החלטתי כרגע לא לנסוע.

במרץ 2024 וועד העמותה קבל הזמנה להשתתף בטקס במזריץ', לרגל להסרת לוח מלוח זיכרון המנציח את יהודי מזריץ' שניספו במבצע ריינהרט. החלטנו בוועד, שיפה היו"ר ובעלה יצחק ייצגו אותנו בטקס. היה טקס מאד מכובד בהשתתפות ראש העיר של לובלין, ראש העיר של מזריץ', ילדי הצופים של מזריץ' ובכיר העיר על אחד הבתים הוסר הלוח מעל השלט.

בסיום הטקס ראש העיר של מזריץ' הזמין את הנציגים שלנו ללשכתו. התקיימה שיחה על דרכים לטפל בבית הקברות היהודי ועל שיתוף פעולה להנצחת יהדות מזריץ'. כאשר יפה ויצחק יצאו מלשכת ראש העיר חיכו להם שני פולנים, שהמתינו להם בחדר ההמתנה. מדובר באיש אחד שגובהו יותר משני מטר והשני איכר נמוך קומה. הגבוה הציג את עצמו כאיש הקשר מהעירייה שמתכתב כבר חמש שנים עם יצחק, אבל מעולם לא פגש אותו. הוא הציג את האיכר והסביר, שהחותם נמצא בידי האיכר שמצא אותו.

האיכר החזיק מטפחת, הוא פתח אותה ובתוכה היה החותם ! לא מדובר בחותמת קטנה אלא בחותם מכובד ומרשים שגודלו כ 8-9 ס"מ.

האיכר הראה להם את החותם אבל אך המשיך להחזיק בו.

יצחק שאל כיצד הגיע אליו החותם. האיכר סיפר, שלפני מספר חודשים הוא חיפש משהו בעלית הגג בביתו, שהיה גם בית אביו, ובמקרה הוא מצא את החותם. אין לו מושג איך החותם מבית החרושת לעיבוד עורות הגיע לשם. יצחק שאל מה הוא מבקש תמורת החותם. האיכר פנה לאיש הקשר מהעיירה ושאל אותו כמה לבקש, אך זה הסביר שהוא לא מתערב, זה בין יצחק לבינו. יצחק ענה ובצדק, שזה בעצם בין האיכר לצאצאי משפחת גולדמן. האיכר התלבט ולא ידע מה לבקש. יצחק הסביר לו, שהחותם קדוש למשפחת גולדמן כמו האיקונות הקדושות בכנסיה. האיכר הצטלב ואמר: "אם כך אני לא רוצה מהם דבר", ומסר את החותם ליצחק. יצחק הודה לו וביקש ונתן לאיכר שני פמוטים יפים בצורת כדור מעיר הקודש ירושלים, ובקבוק יין מישראל (תשורות שיצחק מחזיק להזדמנויות מיוחדות בלתי

כבר למחרת נסענו לשרה, הבת של יעקב ואחותו של הרשל שתיבדל לחיים ארוכים. אישה בת 93 ומתגוררת היום בקרית מוצקין. שרה כתבה ספר על המשפחה שלה בשם "מחשכת הבור זכיתי באור". היא לא כל כך זוכרת את המפעל, היא בקרה בו רק פעם אחת כילדה קטנה עם אמה, כשהביאו ארוחת צהרים למשפחתה שעבדה במפעל. נפעמים מגודל האירוע, ומתרגשים מסגירת המעגל, החלטנו אני ואחיותי למסור את החותם ל"יד ושם", על מנת שלא יישאר רק בידינו, אלא שנחלוק בפיסת ההיסטוריה הזו ואת "גלגולו של חותם" עם רבים אחרים.

• הסיפור המלא יועלה לאתר

צפויות...) ושוב הודה לו מאד על השבת האבידה לבעליה. אני הייתי בבית, כשלפתע שיחת טלפון מיפה, מפולין: "הר הבית ביד" אמרה. התרגשתי מאוד. ימים אחדים אחר כך, הם שבו לישראל ואני נסעתי לביתם לקבל את החותם ולשמוע מפיהם את כל הסיפור. כשאחזתי את החותם, אחזה בי התרגשות רבה, וצמרמורת. הבנתי שאני אוזן חותם מלפני לפחות 100 שנה שהיה שייך לסבי ואבי וכעת הוא חזר לבעליו. מדובר בחותם לחץ המשאיר את סימני החותם לחוצים על העור. בישרתי את הבשורה גם לאחיותי לאה ואילנה וגם הן התרגשו לא פחות ממני. ניסגר מעגל.

טקס הסרת הלוח לזכר יהודי מזריץ' (מרץ 2024) כתב איציק שפילמן

ידי משמרות בני נוער מקומיים. בהמשך, כל הקהל צעד לעבר הכיכר והניחו זרים ליד הפסל "תפילה". הערה: אין לשכוח כי הימים היו ימי מלחמה, הרגישות מצידנו היתה גבוהה אולם לא היה כל ביטוי פוליטי במפגשים.

לוח הזיכרון - כתוב בשפות: פולנית ועברית

יפה ויצחק, ראש העיר מזריץ', פרופ' סבינה בובר, מארשל מחוז לובלין, נציגי תנועת נוער עם זרי הפרחים

חברי תנועת הנוער - משמר כבוד לצידי הפסל

במהלך חודש פברואר 2024 התקבלה הזמנה ממשרד ראש העיר של מזריץ' להשתתף בטקס חשיפת לוח זיכרון בכיכר מזריץ' להנצחת היהודים תושבי העיירה שנרצחו בשואה. קודם לכן, בלובלין, התקיים כנס רב משתתפים לרגל 80 שנה למבצע ריינהארד שהיווה פתיחה לפרויקט של חשיפת לוחות זיכרון בעיירות ברחבי חבל לובלין, בהן חוסלו היהודים. (כתבה על מבצע ריינהרט פורסמה ע"י הכותב, בביולית' 61 עמוד 24-26). הוועד החליט שיפה ואיציק שפילמן ייצגו את העמותה בכנס ובטקס שהתקיימו במזריץ', בחודש מרץ (2024). בתחילת הביקור, התקיימה פגישה עם ראש העיר בלשכתו. בפגישה זו, התרענו על מצבו העגום של בית הקברות היהודי בעיר. הבענו דאגה עמוקה מהדרדרות מצב הגדר והמצבות ומהבניה שפורצת לתחום. לצערנו, לא זכינו לתשובות מספקות. למחרת, התקיים טקס חשיפת לוח הזיכרון. הלוח נקבע על בנין, שעד המלחמה היה מקום מושבה של הנהלת העיר. בטקס השתתפו: ראש העיר מר קוט, מושל מחוז לובלין, פרופ' סאבינה בובר, שהיא היוזמת וראש פרויקט ההנצחה של יהודי האזור שנספו בשואה. בטקס השתתף קהל מקומי רב, נציגי תנועת נוער ומכבי אש ונציגי כלי התקשורת הכתובה והמשודרת. כלי התקשורת המקומיים ראינו אותנו והתיעוד פורסם בכל כלי התקשורתבסיום הטקס ודברי המכובדים, התקיים מעמד חשיפת לוח הזיכרון והנחת זרי פרחים על

1956! הצלחנו. עברנו מגבעת עליה (עג'מי) יפו לשיכון מזריץ ברמת חן. במהרה נגלה שזה לא היה סתם שיכון, שכונת מגורים, אלא שכונה של ידידים קרובים וחברים, ובחלקם אפילו קרובי משפחה. 24 משפחות, כולם עולי העיירה מזריץ פודלסקי, פולין. חלק ניכר מהשכנים היו חברי ילדות של אמי, יוכבד (אוברשטרן / קנדל) וישקובסקי. היינו בני מזל להיות בין 24 המשפחות המאושרות הללו, שכן יפו, מקום המגורים הקודם, באותם ימים היה מקום קשה ומסוכן לחיות בו. הייתי בן 8 בערך ואחותי הייתה בת 11. אני וחברי מהשכון שובצו בבית הספר היסודי בסלמה ג' (לימים רמת השקמה ובסופו של דבר נקרא בית הספר נטעים). אחותי וחברותיה (בקבוצת הגיל) שובצו בבית הספר היסודי רמת חן. איכות החיים, השווקים המקומיים, התחבורה הציבורית, בית הספר, גן השעשועים וכו' היו שיפור משמעותי. בקיצור, החיים היו טובים בקהילת המזריץ החדשה שלנו! מכיוון שהמשפחות היו מוכרות אחת לשניה, עוד מלפני השיכון, כל אירוע בקהילה, יום הולדת, בר/בת מצווה, חתונה וכו', כלל

בתמונה רואים מספר משפחות מהשיכון במאורע מסוים. בנוסף להורים שלי אפשר לראות את משפחת ולני, משפחת וויסמן, משפחת בונק ועוד. ברקע מאחור אפשר לראות את מנחם ביר, יו"ר הארגון ואשתו

רבים מהשכנים/חברים. כלולות מעט תמונות. אני גם זוכר את משחקי קלפים בין השכנים בערבי שישי, בעיקר במרפסות. כאשר אנשים שנולדו במזריץ אך גרים בחו"ל (ארה"ב, קנדה, ארגנטינה וכו') באו לבקר את קרוביהם, שכנים אחרים הצטרפו להשתתף ולקבל את פני המבקרים. כך היה כאשר דודתה של אמי, רוז (קנדל) ויינבאום, ביקרה אותנו בשנים 2-1961 ובתה שירלי רוט שביקרה אותנו בשנים 8-1967. כלולות תמונות. באותן שנים, ארגון עולי מזריץ בארץ בניהולו של מנחם בר היה פעיל מאוד וארגן אירועים רבים בשיכון או במועדון בתל אביב. לא ניתן לתאר במילים בלבד את חשיבות המגורים בשיכון מזריץ' ובשכונת רמת חן היפה. כתוצאה מכך, הורינו יכלו להתחבר מחדש לחברי ילדותם ולדור הצעיר (אנחנו) ניתנה ההזדמנות לקבל חינוך מצוין ברמה היסודית ובתיכון (בליך). בנוסף זכינו ללמוד על הייירה הישנה, ועל התרבות היהודית שם. עבור רבים מאיתנו זוהי הייתה ההשראה והרצון לבקר בעיירת אבותינו בפולין (בקור שורשים).

חֲלָקִי לְבוּשׁ רוֹוִי דָם
נְשִׁמִּיכוֹת פְּרוֹמּוֹת
וְחֲצִי פָּרְקִים מְרוֹקְקִים,
הִתְעוֹפְפוּ לְכָל עֶבֶר.

מְכִים וּפְצוּעִים נָגְרוּ
בְּזִיעָה מוֹשְׁעָה.
גְּרוֹרוֹת, הֶרְבֵּה גּוֹוִיֹּת
הִתְגּוֹלְלוּ כְּצִלִים
וְנִדְחִקוּ בּוֹרוֹת.

חַיֵּי נְשָׁם הַפְּצוּעִים, הַמֵּתִים,
הָעוֹרְכִים, מִלְּאֵה הַמָּוֶת
וְהַשְׁמֵשׁ שֶׁזָּרְחָה מֵעֲלֵיהֶם.

כל הזכויות שמורות למחבר ישראל הדרי ©
שורד שואה, איבד את כל משפחתו, עלה לארץ באניה "אקסודוס",
הקים כאן בית, משפחה ותרם לתקומת המדינה.

סיפור משפחת ייגר

כתבה דבורה אקשטיין אלמוג

שמי דבורה אקשטיין אלמוג
אימא שלי לובה (אהובה) ייגר ז"ל
ילידת מזריץ משנת 1929,
למשפחה שלה במזריץ ולשני האחים
של אמא שלה למשפחת אנגלצ'יק, היו 3
מפעלים גדולים לשיער חזיר, זה
שהיו עיסוק ידוע במזריץ.
אבא של אימי, נתן ייגר היה גם חזן בבית
הכנסת.
כשפרצה המלחמה והגרמנים נכנסו
למזריץ אחותה הגדולה של אימי נשלחה
לבדה לטרבלינקה כי שכחה בבית את
האישור שהיה לה שהיא עובדת במפעל
של שערות חזיר שהיה אמור להציל אותה
מהטרנספורטים..
אבא שלה הבין מהר מאוד שהם בסכנה
והקים להם מחבוא בבית..
זמן קצר אחרי זה לקחו אותו למחנה
עבודה לא רחוק ממזריץ וחלק מהמשפחה
התחבאו
במחבוא והצליחו לשרוד, כמעט עד
הטרנספורט לפני האחרון..
עד שילד מהכתה שלה הוביל את הגרמנים
לבית שלהם והלשין שהם מתחבאים שם..
אימי נשלחה למחנה ההשמדה
יחד עם אמא שלה ואחותה למיידנק..
זמן קצר אחרי הגעתם נשלחו אמא ואחותה
לתאי הגזים ואמא שלי, ילדה קטנה
שנשארה לבד מכל המשפחה נשלחה אותו
יום לאושוויץ כשאחותה הספיקה לתת לה
את פרוסת הלחם שהיתה לה
באושוויץ, למזלה שמרו עליה והחביאו
אותה, נשים טובות וגם אחת הגרמניות
שהיתה אחראית על הבלוק החליטה

לנסות להציל אותה ושלחה אותה לנוח
ולהחלים ממחלת הטיפוס,
במקום עבודה שנקרא "קנדה", שם היו
ממיינים את הרכוש והביגוד שהביאו אתם
היהודים ברדתם מהרכבות משא
אמא שלי אכן שרדה והצטרפה לקיבוץ
שורדי המחנות, של השומר הצעיר, בקרקוב
שם פגשה את אבי אקשטיין בצלאל גם
הוא ניצול אושוויץ.
יחד עם כל הקבוצה נדדו ברחבי פולין עד
איטליה,
בשנת 1947 ניסו להגיע עם כל הקבוצה
לישראל אבל הבריטים המנובלים גרשו
אותם חזרה למחנה בקפריסין ושם גם
התחתנו.
הם עלו שוב ארצה ב 1948 כשאימי היתה
בסוף חודש תשיעי ואני נולדתי ימים
ספורים אח"כ בבי"ח העמק בעפולה..
בעיצומה של מלחמת השחרור..
אחרי שנה של הכשרה בקבוץ מרחביה עלו
הורי וכל הגרעין לקרקע והקימו את קבוץ
ברקאי ואני הייתי הילדה הראשונה של
הגרעין.
למרות שהורי עבדו כילדים את השואה
הנוראית, הם נקלטו מאוד יפה בארץ, נולד
להם עוד ילד, אבי אקשטיין אחרי 8 שנים,
למד כלכלה עבד בתפקיד בכיר מאוד
בבנק ישראל
אבי נקלט בבי"ח העמק בעפולה ואימי
סייעה לעולים חדשים ובהמשך גם נקלטה
בבי"ח בעפולה במחלקת ילדים.
אני למדתי עבודה סוציאלית בירושלים
תואר ראשון ושני ועבדתי בשרות הצבורי
ובמקביל הקמתי קליניקה לטיפול זוגי

סיפור משפחת ייגר (המשך)

ומשפחתי וגם כמומחית בתחום של טיפול
משפחתי, מקבלת פניות לתסקירים, מבית
המשפט לענייני משפחה.
מאז שפרשתי לפנסיה, אני גם עוסקת
באומנות רב תחומית.
בעלי שלמה אלמוג בעל תואר דוקטור
לפרמקולוגיה וטוקסיקולוגיה, גם פרש
לפנסיה מהשרות הצבור בשיבא שם היה
חלק מבזמן בהנהלת שיבא וניהל מעל 39
מעבדות.
כיום לאחר שפרש, ממשיך לעבוד באופן
פרטי בתחומי ההתמחות שלו.
נולדו לנו שני בנים ובת מוכשרים מאוד
ומצליחים כל אחד בתחומו
וחמישה נכדים שגם הולכים בדרך של
הוריהם ומביאים לנו הרבה אושר ונחת
זה בקצור סיפור של משפחה שלמרות
שעברו את השואה במחנות ההשמדה הכי
נוראים, ואמי נותרה לבדה ואבי שרד רק
עם אחד האחים מתוך 8,
הצליחו בצורה מדהימה להשתלב בארץ
ולגדל משפחה לתפארת שרק הולכת
ומתרחבת....

אני ד"ר נעמי בלון-אייבשיץ-רופאת עיניים ילדים-ילידת הארץ. הורי היו ילידי פולניה: אבי -ד"ר לפיזיקה/ מתימטיקה: ד"ר בנימין מרדכי בלון, נולד בדלטין שבפולניה (ב-1900) ואמי -ד"ר ברוניה בידרמן בלון, נולדה במזריץ' שבפולניה (ב-1902). שניהם הגיעו ללמוד באוניברסיטת פראג שבצ'כוסלובקיה. אבי סיים בה את הפקולטה לפיזיקה מתימטיקה בהצטיינות ואמי את הפקולטה לרפואה, גם היא בהצטיינות ! (ב1933). הגורל הפגיש אותם, עוד בהיותם סטודנטים! והביא לחתונתם. בשנת1934, ד"ר חיים וייצמן, שהיה כימאי, הקים ברחובות, את מכון "זיו" כמכון לכימיה, אבל עם הזמן, ד"ר וייצמן החליט להרחיב את מכון זיו ולהביא אליו גם בעלי מקצועות אחרים. ד"ר חיים וייצמן שמע על אבי שהיה בעל שם כפיזיקאי מתימטיקאי, באירופה, ועבד אז במקצועו באוניברסיטת בריסל, גם כמרצה וגם במעבדה למחקר, שניתנה לו ע"י ראש אותה אוניברסיטה, דאז: ד"ר חיים וייצמן התקשר אל אבי והציע לו לעלות לארץ ולפתוח במכון זיו, מחלקה לפיזיקה. הורי, שניהם, גדלו במשפחות ציוניות והצעתו של ד"ר וייצמן קסמה להם. בשנת 1934 נולדה להורי, בבריסל, בתם הבכורה וכשהיתה בת שנה, ב1935, שלושתם עלו לישראל, התיישבו ברחובות ואבי אכן פתח במכון זיו מחלקה ומעבדה לפיזיקה! אחרי זמן לא רב, ד"ר חיים וייצמן ביקש מאבי להיות לו לעזר בניהול האדמיניסטרטיבי של מכון זיו... כך הזמן התקדם ואבי כבר לא חזר למקצועו כפיזיקאי והיה למנהל

ב27 לאפריל 2025 ערכנו זיכרון בסלון לזכר משפחת גולדמן, המשפחה של אבי ולזכר משפחת למפרט המשפחה של אימי. האירוע היה במסגרת הפעילות של העמותה של עולי מזריץ' ונערך בבית פתח תקווה. הוזמנו חברי עמותת עולי מזריץ' ומשפחתי. הגיעו מעל 50 איש. האירוע היה מכובד ומוצלח בעיקר בגלל שהוא הצליח לקשור את הדור השלישי והרביעי לזיכרון של משפחתי ולמה שקרה להם בשואה. אנחנו מעודדים משפחות נוספות ליזום ולקיים אירועים כאלה.

יעקב גולדמן, סבי, בן יחיאל ומכלה, נולד בז'ליבו שבפולין ב1892. אלקה אשתו נולדה במיזריץ' שבפולין ב1890. הם התחתנו ב1917 ועזבו לרוסיה שם נולד הרשל (צבי) ב-1918 למשפחה נולדו שלושה בנים ושלוש בנות, למרבה הצער, ארבעה מהם נרצחו בשואה, רק הרשל (צבי) ושרה נשארו בחיים. ב-1919 הם ברחו מרוסיה לפולין בגלל המהפכה הקומוניסטית והתיישבו במיזריץ'. בביתם הם דברו עברית. יעקב היה ציוני מסורתי, שאף לעלות לישראל. במיזריץ' פתחו יחד עם יחיאל אביו של יעקב בית חרושת לעורות. הם היו מעבדים עורות של כל בעלי החיים שנשחטו בסביבה: פרות, חזירים שועלים וכו'. העורות שמשו הן לייצור מגפיים ונעלים והן לייצור מעילים. המפעל הצליח מאד והמשפחה התעשרה. לאחר מספר שנים פתחו בית חרושת נוסף ובו מכונות מהמשוכללות והחדישות ביותר.

המשפחה הייתה אמידה. היה להם בית גדול ובו ארבעה חדרים, מטבח גדול, מרתף ועלית גג ברחוב גרניצנה 1..... הרשל היה הבן הבכור במשפחה עם שישה ילדים. כששרה בת הזקונים נולדה, אבי כבר היה בן שלושה עשרה. הוא היה ילד מוכשר מאד וניבאו לו גדולות. למד בחדר, משם עבר ב1925 לבית ספר יסודי וב1932 התחיל לימודיו בגימנסיה "תרבות". הוא

הרשל גולדמן אבי, בנו הבכור של יעקב, נולד ב 1918 ולמד בגימנסיה "תרבות".

הצטיין בלימודיו וסיים את הגימנסיה בגיל 18 בשנת 1936 בהצלחה רבה.

אחרי הגימנסיה אביו שלח אותו ללימודי רבנות. אחרי שנה אבי החליט שלא יהיה רב ועבר ללמוד כימיה באוניברסיטה בוורשה, מקצוע שיסייע לו בקידום מפעל העורות. לפני המלחמה אביו החליט להקים מפעל חדש לעבוד עורות, מפעל מודרני עם המכונות המשוכללות ביותר. הוא הטיל את המשימה של בחירת המכונות על בנו (הרשל). בוורשה אבי הזמין מאנגליה את המכונות המודרניות. המכונות הגיעו למזריץ' והמפעל החדש ייצר עורות לנעלים ומעילים, היה גאוה לעיר והכניס הרבה כסף למשפחה.

האקציות במזריץ'

האקציה הראשונה - 25-26.8.1942 משלוח 11,000 יהודים לטרבלינקה כ-2000 נרצחים ברחובות

האקציה השנייה - 6-9.10.1942 משלוח 7000 יהודים לטרבלינקה

האקציה השלישית - 27.10.1942 משלוח לטרבלינקה

האקציה הרביעית - 8.11.1942 משלוח

לטרבלינקה

האקציה החמישית - 2-3.5.1943 משלוח 3000 יהודים לטרבלינקה ולמידנק. 200 נורים למוות בבית הקברות

האקציה השישית - 24.5.1943 משלוח 700 יהודים למידנק

האקציה השביעית - 19.7.1943 179 יהודים נרצחו במזריץ' בריות ונקברו בקבר אחים האקציה הראשונה

אלקה סבתי יחד עם יהודים נוספים שהסתתרו בתעלה צורפה לשירה של יהודים שהלכה לתחנת הרכבת. גם סבא רבא יחיאל נתפס ונשלח לטרבלינקה. ביום שחור זה נהרגו בריות כ-2000 יהודים וגורשו ברכבת לטרבלינקה כ-11,000 בטרבלינקה יחיאל סבא רבא שלי, ואלקה סבתי, נרצחו.

אחרי האקציה הראשונה היהודים הנשארים רוכזו ברחובות מסוימים והוקם הגטו. הגטו גודר בגדרות תיל ובשומרים. בגטו רכזו הגרמנים יהודים מהסביבה. הצפיפות גרמה להתפשטות של מחלות טיפוס ודיזנטריה. המחלות והרעב זרעו מוות כמעט בכל בית.

לאה האחות של אבי בנובמבר 1942 הייתה בת 16. היא נרצחה במשטרת מזריץ' אחרי עינויים קשים כשהיא מסרבת להסגיר את שמה של יהודיה שזייפה מסמכי עבודה האקציה הרביעית

יום אחרי רצח לאה, ב 8.11.1934 נערכה האקציה הרביעית.

סבי יעקב, אבי הרשל, אחיו לייבל ומיכאל ושרה התחבאו במנסרה שם הגברים עבדו.

הגרמנים עם שוטרים פולנים הגיעו

למנסרה. לייבל הצליח להמלט. הרשל אבי תפס את שרה ושניהם נמלטו מהמקום כשהכלבים רודפים אחריהם. סבי יעקב עמד ולא זז, הוא ניסה לעכב את הגרמנים ולאפשר לילדיו לברוח. מיכאל ניסה למשוך אותו ובסוף שניהם נורו ונרצחו במקום.

האקציה החמישית

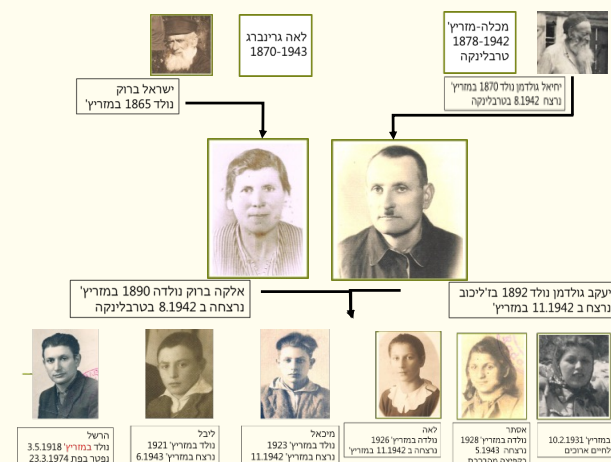
ב 2.5.1943 נערכה האקציה החמישית. ביום שחור זה הגרמנים ריכזו כ-3000 יהודים בכיכר העיר, הובילו אותם בשירה לתחנת הרכבת ושילחו אותם למידנק ביניהם היו סבתא רבא לאה, הרשל, אסתר, שרה דוד מוטל ודודה מניה.

הרשל הצמיד את שרה לדוד מוטל וציווה עליה להיות אתו. הגיע הרכבת ודחסו את כולם פנימה ואטמו את הדלתות.

אבי הרשל שקפץ מהרכבת וניצל, כתב אחרי שנים את תיאור האקציה הזו. מוטל זרק את שרה מפתח קטן בקרון וקפץ אחריה. שניהם ניצלו. לאסתר לא שיחק המזל. היא נהרגה בקפיצה מהרכבת. הסבתא רבא לאה נרצחה במידנק.

ב 19 ביולי הצליחו הגרמנים למצוא ולרכז 179 יהודים. הם החליטו לרצוח אותם במקום בריות. הם נקברו בקבר אחים. ביניהם היה לייבל גולדמן ואשתו אסתר. אחרי תאריך זה מזריץ' הייתה נקייה מיהודים.

ממשפחת גולדמן הגדולה נשארו אבי הרשל ושרה אחותו בלבד.

עץ משפחת גולדמן

ביקור במוזיאון להנצחת הלוחם היהודי במלחמת העולם

(המשך)

לאחרונה, בקרתי במוזיאון להנצחת הלוחם היהודי במלחמת העולם השנייה. המוזיאון ממוקם במתחם האתר "יד לשריון", בשטח משטרת לטרון.

היוזמה להקים את מוזיאון ההנצחה החלה כיוזמה אישית של חייל, ארקדי טימור שמו, שהיה קצין בצבא האדום. לאחר עלייתו לארץ שירת בצה"ל בדרגת אל"מ. הכרתי באופן אישי את האיש ואת פועלו הרב למען הנצחת החייל היהודי במלחמת העולם השנייה. שמו של ארקדי ומפעל חייו, הן בהיותו בצבא האדום והן במסגרת שירותו הצבאי בחיל השריון בצה"ל, הונצחו באופן מרשים במוזיאון, בפרק המפואר המספר על תרומת החיילים היהודיים בצבא האדום בחזית המזרחית.

המוזיאון החדש, הוקם על פי החלטת ממשלה. הוא נקרא על שם חיים הרצוג - שהיה נשיא המדינה, היה קצין בצבא הבריטי ולאחר מכן שירת בצה"ל בדרגת אלוף.

המוזיאון חושף את הפרק העלום בתולדות העם היהודי - סיפור לחימתם של כמיליון וחצי לוחמים יהודים במלחמת העולם השנייה.

זהו אתר שהינו ייחודי מסוגו בעולם, אבן שואבת למבקרים ולחוקרים. הוא כולל מרכז תצוגה, המספר את סיפור הלוחם היהודי במלחמת העולם השנייה, בכל הצבאות ובאירגוני הלוחמים. כמו כן, יש בו מרכז הדרכה ולימוד, מרכז מידע, מרכז

מחקר וארכיב וכמובן מרכז מבקרים. סיפור המלחמה מוצג בצורה כרונולוגית דרך תיאור החזיתות בהן לקחו חלק ארגוני הלוחמים היהודיים מתחילת ספטמבר 1939 ועד לכניעת יפן בספטמבר 1945. בתצוגה מודגש חלקם והשתתפותם של הלוחמים היהודיים בלחימה בכל המערכות הקשות.

התצוגה משתרעת על פני ששה אגפים על פי החזיתות: החזית המזרחית, נחיתת הכוחות בחזית המערבית בנורמנדי, קרבות בדרום אירופה ואפריקה הצפונית, המזרח הרחוק, הפרטיזנים והמרידות - גטו ורשה. הצגת הנושא הינה מקורית וייחודית בעולם, כשהרעיון המרכזי המוביל את המבקר באגפים השונים של המוזיאון הינו הצגת סיפורם האישי וחייהם של הלוחמים, דרך לחימתם וגבורתם בחזיתות השונות. הנושא מוצג באמצעים חדשניים כמו- מסכי טלוויזיה ענקיים המציגים דמויות אוטנטיות, מסכים אינטראקטיביים, ראיונות אישיים, המביאים את סיפורם של הלוחמים. גישה זו חושפת בפני המבקר את את המאמץ האדיר, את גבורתם ההרואית ואת המוטיבציה של הלוחמים היהודיים במלחמתם נגד הנאצים. הסיפור האישי דרך צילומים והמחשבות, גורמים למבקר להזדהות ולהעריך את גבורתם של החיילות והחיילים. האגף האחרון מוקדש למרד גטו ורשה. באגף זה מוצג דיאלוג בין שני המפקדים

של שתי קבוצות הלוחמים: מרדכי אנילביץ' ופאבל פרנקל. שני מנהיגים, שעמדו בראש התנגדות מזוינת תחת כיבוש הנאצי. שני מנהיגים באותה רמה אישית ומנהיגותית, למרות ההבדלים הגדולים ביניהם: פאבל פרנקל, עמד בראש קבוצה של 250 לוחמים בית"ריסטים, אשר בזכות שיתוף פעולה עם קבוצות לוחמים פולנים, זכו להספקת נשק סדיר ורב, לעומת קבוצתו של מרדכי אנילביץ', שעמד בראש 750 לוחמים, שתיפקדו ללא הספקת נשק מסודרת. פרנקל וחבריו, אחרי קרב קשה ועקוב מדם ברחו אחרי יומיים דרך תעלות הביוב לצד הארי, שם נלחמו לצד המחתרת הפולנית ושם גם נהרגו. אנילביץ' ולוחמיו, לחמו כשלושה שבועות עד שאפסו כוחותיהם וכן גם התחמושת. בבונקר ברח' מילה 18 הם פוצצו את עצמם. היום מתקיימות שם חפירות ארכיאולוגיות מטעם מוזאון מרד גטו ורשה. *הערה אישית: לדעתי, למרות שהמיצג הינו חווייתי והוא ערוך באופן אוטנטי ומרתק, הרי שהצגת שני לוחמים אלו באופן מקביל ושיוויוני, בלי להציג את העובדות שהעליתי לעיל, מעוותת את המציאות כפי שהתרחשה. *ועוד הערה בנימה אישית: אחד הנושאים הבעייתיים הינו הצגת הנתונים המספריים. הנושא הפתיע אותי, מאחר ומקורות ממחקרים אחרים מציגים נתונים שונים ולא היתה לכך התייחסות.

למשל: במהלך הסיור נאמר שסה"כ 200.000 חיילים יהודים נהרגו בחזית המזרחית.

על פי נתוני משרד ההגנה הרוסי נהרגו 142.000 חיילים יהודים. השוני בין הנתונים נובע מכך מההגדרה של שלטונות רוסיה מיהו יהודי, והוא לוקח בחשבון רק חיילים שבתעודתם היה מוגדר הלאום כיהודי. מצד שני, ב"ד ושם" ישנה אנדרטה המנציחה 400.000 קורבנות. לפער זה לא היתה התייחסות.

נחיתה בוורשה 17.8.25 נסיעה לעיר קרקוב ביקור קרובים והתארגנות .

יום שני 18.8.25 יציאה לכיוון מזריץ' 10.00 בבוקר הגענו למינדזיץ' (מזריץ') פודאלסקי בשעה 16.00 לאחר נסיעה ארוכה (6 שעות) כיוון אחד - הלך, הגעתי למרכז העיירה .

ההכוונה לנסיעה למזריץ' נעזרתי באתר ובמפה דרך ובעזרה של גילה שחר פינקלשטיין, שכיוונה אותי ושלחה את הפרטים, כך הגעתי בקלות למקום, תודה רבה גילה יקרה !

מפגש ראשון, ברחבה המרכזית עם הפסל האובליסט לזכר הניספים של העיירה . סריקה וחיפוש מהירה אני מגלה וניצב מול הפסל "תפילה" שיצרה הפסלת יעל ארצי, זיכרון של היקרים שלנו אותו דאגו להציג מכובדי ועד העמותה של עולי מזריץ' בישראל.

כבוד - לזכר יהודי מזריץ' שנהרגו ונרצחו בעת הכיבוש הגרמני הנאצי האכזרי. הפסל "תפילה" ממוקם באזור של קצה הכיכר, סביבו גינה של צמחיה ועצים כולל פינת ישיבה. ספסלים מאבן בכדי לשמש למנוחה וישיבה מול אנדרטת הפסל אשר

גם מעוטר בשלטי כיתוב בשפה העברית והפולנית להסבר על משמעותו ומה הוא מייצג.

הסיור בעיר מביא אותי למחשבה לשמה הגעתי, מציאת בית אבי הרש (צבי) טברדז'בו, וסבי חיים וולבו(זאב) וסבתי חייצ'ה (חיה) טברדז'בו, זיכרוןם לברכה תמיד - אמן.

כדי לראות איפה וכיצד חיו בעיירה מזריץ' מה התחושות ואיך זה נראה המקום עליו

סיפרו לי בילדותי במעט על מה שלא נישאר מבית אבי.

הצורך בלהתחקות אחרי המסע של הסיפור חיים המעניין והמרתק גם יחד של אבי הרש צבי טברדז'בו - מתחיל כאן . אבא שלי היה פסל אמן שהתפרסם בעבודותיו ובכישורו הרב והמופלא, הן בפולין ובמחוזות רוסיה ודרכו מתגלגל סיפור מרתק עד מדהים אותו אני בונה בפזל ארוך מקווה שהצליח...

כשרונו הפיסולי הוא זה שהציל אותו מספר פעמים בחייו, ממוות בטוח במחנות העבודה שבהם ריצה עונש מוות (מחנה קמציטקה בסיביר) שהומתק למאסר עולם ולשחרור מפתיע (עוד יסופר על כך)...

את הבית מצאתי, בהליכה של מספר דקות מהכיכר המרכזית ברחוב "סטארומיסקה 26" (Staromuejska) עדיין אותו מראה וצורה כפי שקיבלתי בתמונה שצולמה ב 2011 .

הבית נראה מיושן ולא מתוחזק בלשון המטע כנראה כמקובל על המקומיים

הגרים בו .

החצר הקדמית והאחורית, הכניסה לבניין וחדר המדרגות נראים כאילו הזמן עמד מלכת.

הגוון הצהוב הייחודי של הבית הזכיר לי את הצבע של אותה תקופה (תלאי צהוב) משום מה הביא את התחושה של אז. ממול לבית עומד בית עץ ישן בגווני חום צהוב וניראה מאותה התקופה של דאז ... (שנות ה - 50).

הרחוב מאופיין במראה שאר הבתים הסובבים כפי שבעיירה, בתים די ישנים בין בתים צבועים למחצה חלקם גם קיבלו שדרוג ומשופצים במעט באופי והעיצוב אם אפשר לקרא כך לסגנון המקומי. בשיחה עם האנשים התושבים בסביבה ודיירים לא מצאתי שפה משותפת, הם עסוקים ביום ניום שלהם ורחוקים ממה שאני מחפש...

מאחת הדלתות של הבניין יצאו אנשים ועברו אותנו בחדר המדרגות במרוצה כאילו שאנו לא שם.

לא נכנסתי לדירות כי אין לי במדויק וגם לא מכבד להטריד .

נזכרתי על הסיפור שאבי היה נוהג לספר כי כשהשתחרר מהכלא הסובייטי (קלמה - בקמציטקה) והגיע לעיירה היה חייב לראות מה עלה בגורל יקיריו ההורים אח ואחות שלו, גילה כי הנאצים טבחו בהם למעט האחות שהצליחה לברוח ולהינצל מההרג. ניכנס אבי לבית הכנסת אמר קדיש על הוריו יקיריו ונישבע "בנדר" כי הוא עוזב את אדמת פולין ועולה לארץ ישראל.

למרות הפצרות של החברים שלו וקולגות בתחום האומנות הובטח לו תנאים מצויינים עם שכר מגורים ומעמד של אמן כבוד עם סטודיו במוזאון הלאומי, סרב ועלה לארץ ישראל.

אז הלכתי לחפש את בית הכנסת, ולא מצאתי אותו - במקום שהיה ניבנו בנייני מגורים והכל שונה. חזרתי לכיכר המרכזית עם הפסל "תפילה" , התיישבתי בבית הקפה ממול שבכיכר וחשבתי לעצמי, שזהו הניצחון של קרובי היקרים שנהרגו כאן . אני מרגיש גאוה גם עבור אבא שלי כאשר אני דורך במקום זה ומוכיח שהנצים הארורים אשר רצו להשמיד אותנו לא ניצחו אותנו ולא ניתן להשמיד אותנו כעם היהודי וכישראלים עקשנים ! אנחנו, ממשיכי הדור הוא להגיע ופוקדים ברגלים שלנו את המקום ואת בית אבותינו ולזכרם.

כמו מדי שנה בשנה, משפחת גולדמן נוסעת לחופשה שנתית בחו"ל. השנה החלטנו לנסוע לפולין ולשלב בין נופש לטיול שורשים במזריץ'. משפחת גולדמן כוללת 15 איש הורים (אני יעקב גולדמן ואשתי דורית) שלושה ילדים עם כלות וחתן ו 7 נכדים.

כל משפחת הורי גולדמן מצד אבי ולמפרט מצד אימי, נולדו, חיו וחלקם הגדול נרצחו במזריץ'.

את הביקור במזריץ' תכננו ליום שבת ה 16 לאוגוסט. זה נפל על סוף שבוע ארוך של הפולנים, יום שישי ה 15 היה יום חג לפולנים, הם חוגגים את עלייתה השמימה של מריה וחג הצבא הפולני, ובהמשך שבת ויום ראשון חופש.

ביקור בבית הקברות אחרי נסיעה מוורשה, הגענו ב 4 מכוניות לאזור בית הקברות. האזור היה מלא בפולנים שבאו לביקור בבית הקברות הנוצרי הממוקם מול בית הקברות היהודי. כל האזור היה מפוצץ במכוניות שחנו בכל מקום אפשרי. בעמל רב מצאנו מקום חניה למכוניותינו.

בית הקברות הנוצרי נראה מטופח, נקי ומסודר. הפולנים הגיעו עם בגדי חג וזרי פרחים בידיהם.

הכניסה לבית הקברות היהודי ממש מוסתרת. לקח לנו כרבע שעה למצוא את הכניסה בין כל המכוניות שחנו שם.

הכניסה לבית הקברות היהודי ליד השער בנוי בית קטן השייך לבית הקברות. לפני המלחמה שימש כבית לוויות לטיהור המתים ולהכנתם לקבורה. אחרי

המלחמה הבית שימש את המבקרים בבית הקברות. גרה בו זקנה שתחזקה את הבית, הגישה לכל מבקר את הספר בו רשמו רשמים מהביקור, ספר שני כלל את רשימת המתים ומועד פטירתם ומכרה נרות זיכרון. כיום הבית נמכר, גר בו פולני, אין זכר לשני הספרים והגיו משתמש בשטחים מבית הקברות לצרכיו הפרטיים.

נכנסנו לבית הקברות דרך הפתח הקטן. המראה הראשוני היה מדכא מאד. השטח פראי, לא רואים קברים ומצבות, רוב השטח מכוסה עשב גבוה, שיחים ועצים, הכל גדל פרא. עמדנו נדהמים מהמראה ומההזנחה. שרידים יחידים שנראים הם המצבות הנשענות על הגדר של בית הקברות.

קיר הגדר עם המצבות מול הכניסה ניצבת המצבה לזכר שרה ואברהם פינקלשטיין שצאצאיהם דאגו להקים אותה אחרי המלחמה. גם היא

נמצאת בתוך סבך של צמחיה.

מצבה לזכר משפחת פינקלשטיין בהמשך בערך אחרי כ 100 מטר, בצד ימין קרוב לגדר מבצבת המצבה של קבר אחים לזכר כ 200 יהודים שהנאצים ירו בהם ב 18.7.1943 בכניסה לבית הקברות. היות ולפני מספר שנים בקרתי בבית הקברות, ידעתי בערך היכן נמצאים הקברים של משפחתי.

התקרבו לצד הדרום מזרחי של בית הקברות ובעזרת הידיים והרגליים הרחקנו את הצמחייה וחפשנו את הקברים. הילדים והנכדים התפרסו בשורה וחפשו את הקברים. הנכדים היו עם מכנסים קצרים, היתושים והחרקים לא רחמו עליהם ותקפו אותם ומצאו את הדם היהודי. לקח זמן עד שמצאנו את המצבה הראשונה. היה זה הקבר של סבי מצד אימי שאול בר למפרט. שאול דב (בר) היה סוחר בשר אמיד. ב 18.4.1942 האוקראינים הגיעו לביתו ופקדו על כולם לצאת החוצה. סבא בר ברח לבית מלאכה, לבש בגדי עבודה אבל המשטרה הפולנית הגיע ופקדה עליו לצאת. הוא שוב ברח. רדפו אחריו והרגו אותו באחד הסמטאות.

הקבר של סבי שאול בר למפרט

לידו, בשורה אחת אתו, מצאנו את הקבר של בנו מנס למפרט האח של אימי. מנס נרצח ב 5.10.1942 במזריץ'. הגרמנים ירו בו בזמן שניסה לברוח ובגדיו הסתכו בגדר. המשכנו לחפש בתוך הסבך. אחרי זמן עברנו לאזור הקרוב יותר לגדר המזרחית של בית הקברות, שם השיחים כבר בגובה אדם וקשה מאד להיכנס ביניהם. פתאום אחד הנכדים צעק "מצאתי" ובאמת הוא גילה מצבה. הקבר משותף לסבי ינקל (יעקב) גולדמן ולבנו מיכאל מיכאל גולדמן.

ביקור ביקור גולדמן במזריץ (המשך)

עמדתי נרגש מול הקבר של סבי שעל שמו אני נקרא .
הילדים והנכדים עבדו כחצי שעה, בידיים ובמעט מים שהיו לנו לנקות את הקבר וסביבתו. אחרי שהקבר נוקה עמדו כולם ואז ספרתי להם איך סבי נרצח ולמה הקבר משותף לו ולבנו מיכאל. הכל תועד בצילומים ובווידאו שיישאר לזכרון משפחתי.

סבי יענקל גולדמן היה תעשין, בעל מפעל לעיבוד עורות. הוא היה ציוני מסורתי. הוא הצליח לשרוד את שלושת האקציות הראשונות. באקציה הרביעית ב 8.11.1934 סבי יעקב, אבי הרשל, אחיו לייבל ומיכאל ושרה התחבאו במנסרה שבה הגברים עבדו.

הגרמנים עם שוטרים פולנים הגיעו למנסרה. לייבל הצליח להמלט. הרשל אבי תפס את שרה ושניהם נמלטו מהמקום כשהכלבים רודפים אחריהם.
סבי יעקב עמד ולא זז, הוא ניסה לעכב את הגרמנים ולאפשר לילדיו לברוח. מיכאל ניסה למשוך אותו ובסוף שניהם נורו ונהרגו במקום.

המשכנו לעמוד עוד זמן מה המומים ונרגשים מול הקבר.
בהמשך לא רחוק מהקבר של סבי מצאנו גם את הקבר של בתו לאה האחות של אבי. לאה מתה מות גיבורים אחרי עינויים קשים כשהיא מסרבת להסגיר את השם של החברה שמזייפת תעודות.

ההרגשה של מראה בית הקברות היהודי, שנראה כשדה עזוב ולא מטופל עם גדר מתפוררת גרם לנו להרגשה קשה.

ביקור בכיכר העיר

מבית הקברות נסענו למרכז העירה לכיכר העיר.

דבר ראשון הלכנו לראות את הפסל "התפילה". הפסל הוא לזכר יהודי מזריץ והסביבה שנרצחו ע"י הכובש הגרמני בשואה בשנים 1939-1944. הכיתוב כולל את הפסוק מספר בראשית " קול דמי אחיך צועקים אלי מן האדמה"
וזה מה שאמרתי לילדי ולנכדי: ההצלחה והנקמה שלנו בגרמנים שרצו להשמיד את כל היהודים, זה אתם. אני רק חושב על אבא שלי ואימא שלי שיצאו מהמלחמה בלי בגדים, בלי כלום כשכל המשפחות שלהם נרצחו, והצליחו להקים משפחה ושבת. ולאט לאט השבת הזה הולך וגדל ופורח ומצליח בכל המובנים.
מהפסל הלכנו לאזור אחר בכיכר, לבית

ביקור ביקור גולדמן במזריץ (המשך)

אתה יעקב צריך להיות גאה, באמת גאה מללכת להראות את הקבר ולגרד את הצמחייה והלכלוך, ולראות פה את פאר היצירה שמראה לפולנים ולגרמנים מה זה יהודים "עם כלביא".
בזה סיימנו למעשה את הביקור המרגש במזריץ

בכתובת 10 RYNEK

שם גרו הורי ישר אחרי המלחמה. הילדים צלמו אותי עומד על רקע הבית.
בהמשך נגשנו לצד נוסף של הכיכר וצלמנו את השלט שהוסף רק לאחרונה בשנת 2023. השלט הוצב על אחד הבתים ובפולנית ובעברית נכתב:

**לזכר יהודי מיינדיזץ' פודלסקי
אזרחי פולין שנרצחו על ידי הגרמנים
במלאת 80 שנה למבצע ריינהרדט
(1942-1943)
"הזכרון הוא חובתנו"
ראש מחוז לובלין**

אחרי הביקור בכיכר העיר נסענו לאכול בפיצריה במרחק כ 10 ק"מ ממזריץ. עוד אנחנו אוכלים והחתן שלי ביקש להגיד כמה דברים. וזה מה שהוא אמר:
ככה נראת תמונת ניצחון. אנחנו נמצאים עכשיו כאן עם שבת נרחב אחרי ביקור מרגש בבית הקברות ומראים להם מה זה יהודים, ככל שתכה אותם חזק יותר ככה הם יגדלו ויפרחו.

שמי גל שגב, בת 17 מחופית. נכדה לשלומית שגב- דור שני לשורד השואה אביה משה באומגרטן מקהילת מזריץ שבפולין. לפני כחודשיים, יצאתי לפולין מטעם בית הספר. מעבר לעמדתי האישית שזוהי חובתנו כאזרחים במדינת ישראל לצאת למסעות לפולין וללמוד את ההיסטוריה הקשה של העם שלנו, חשתי זכות וגאווה אדירה לחזור לאדמת פולין, האדמה שבה כל המשפחה של סבא רבא שלי משה נרצחה מלבד אח אחד, כתלמידה במדינת ישראל, כסמל לכך שאנחנו ניצחנו. בטרבלינקה, בגשם שוטף, מצאתי את האבן של קהילת מזריץ והקראתי לשותפיי למסע את הסיפור המשפחתי שלנו, הדלקתי נר והנחתי פרחים. אם אצטרך לתאר במילה את התחושות מאותם רגעים, אגיד שזכות זו המילה. חזרתי מהמסע עם נקודת מבט חדשה על החשיבות העצומה של הטוב בחברה, ועל האחריות שמוטלת עלינו, כדור ההמשך, להיות ראויים להיחשב לניצחון של אותם שורדים שאיבדו הכל.

זה מה שכתב אורי הנכד של מאיר ושולמית באומגרטן. בנה של עדי בוסתן

זיכרון, של חיבור ושל משמעות. מסע שהפך אותנו לטיפה אחרות - חזקות יותר, רגישות יותר, ומודעות יותר לעולם ולמקום שלנו בתוכו. המסע לפולין אולי נמשך רק כמה ימים, אבל הוא ישאר איתנו כל החיים. כי יש דברים שאי אפשר לשכוח - ולא כדאי לשכוח.

חויות שאי אפשר באמת להסביר במילים רק להרגיש, המסע לפולין היה בדיוק כזה. עבורנו, זו הייתה חוויה ששינתה אותנו מבפנים, חוויה שנגעה בלב, פתחה את המחשבות והשאירה חותם שלא יימחק. כשהגענו לפולין, לא באמת ידענו למה לצפות. שמענו סיפורים, ראינו סרטים ולמדנו על השואה במשך שנים. אבל לעמוד שם, באדמה שבה הכל קרה, זה משהו אחר לגמרי. ההליכה בין המסילות באושוויץ, השקט במיידנק, והנרות שהדלקנו לזכר הנספים - כל רגע כזה צרב בתוכנו רגש אחר: כאב, עצב, וגם גאווה על הכוח של העם שלנו לקום מהחורבן ולהמשיך.

בין כל המקומות הקשים והכואבים, היו גם רגעים יפים של תקווה. שירים ששרנו באוטובוס, שיחות עמוקות לתוך הלילה, וחיבוק חזק כשלא היה צריך לדבר בכלל. הכרנו חברים חדשים, התגבשנו, גילינו צדדים אחרים בעצמנו ובאנשים שסביבנו.

במסע הזה למדנו לא רק על ההיסטוריה, אלא גם על החיים. למדנו להעריך את מה שיש לנו, את המשפחה, את החברים, את החופש שאנחנו לפעמים שוכחים כמה הוא יקר ואפילו את הדברים הקטנים שנראים הכי ברורים כמו קורת גג וארוחת צהריים חמה. הבנו שהזיכרון הוא לא רק עבר, אלא גם אחריות שלנו להמשיך לספר, לזכור, ולהעביר הלאה את הסיפור של אלה שכבר לא יכולים.

כשחזרנו לארץ, חזרנו עם לב מלא. מלא בעצב, אבל גם בתקווה. זה היה מסע של

המסע לפולין היה עוצמתי ובלתי נשכח עבורי. למרות הקושי, היו כל כך הרבה רגעים טובים ומרגשים במיוחד. אחד הדברים שהכי ריגשו אותי היה תחושת האחדות בין כולם - כולנו היינו שם יחד, תומכים זה בזה ומרגישים שאנחנו חלק ממשהו גדול ומשמעותי.

היו רגעים מדהימים של צחוק - במיוחד באוטובוס ובחדרים ששחררו את המתח ויצרו אווירה משפחתית. המדריכה שלנו חגית בוכבינדר, סיפרה סיפורים אישיים ונתנה לנו פרספקטיבה חדשה על העבר וזאת הייתה חוויה מרתקת.

ביקור בבתי הכנסת ובערים היהודיות העניקו לי תחושת חיבור לשורשים ולתרבות שלנו לפני השואה.

החוויה של לעמוד יחד עם החברים, לשיר את "התקווה" במקום כל כך טעון ומשמעותי, הייתה אחת החוויות הכי חזקות שהיו לי.

המסע לפולין נתן לי הרבה תובנות על ערכים כמו חברות, אחריות, זיכרון, וחשיבותה של אחדות. אני שמחה שיצא לי לעבור את החוויה הזו עם אנשים שאני כל כך אוהבת.

לזכרם....

חברי עמותת התאחדות
עולי מזריץ' בישראל
מתאבלים על פטירתה של

רבקה כץ ז"ל

לבית בכרך - רובינשטיין
נולדה בביאלה פודלסקי
ב- 1.12.1915,
נפטרה ב- 05.04.2024
בגיל 100
ומביעים תנחומים למשפחה

חברי עמותת התאחדות
עולי מזריץ' בישראל
מתאבלים על פטירתה של

אברהם קרויצר ז"ל

נפטר ב- 16.11.2024
ומביעים תנחומים למשפחה

חברי עמותת התאחדות
עולי מזריץ' בישראל
מתאבלים על פטירתה של

אברהם ואגה ז"ל

נפטר ב- 17.04.2024
בגיל 101
ומביעים תנחומים למשפחה

חברי עמותת התאחדות
עולי מזריץ' בישראל
מתאבלים על פטירתה של

חיים פרבמן ז"ל

נולד ב- 16.10.1939
נפטר ב- 17.08.2024
ומביעים תנחומים למשפחה

מתוך ההצגה מזריץ' של אפרים סידון ואיציק ויינגרטן לפי זכרונותיו של לייב גולדברג ז"ל

"ושבו בנים לגבולם"

ירמיהו (פרק ל"א, פסוק ט"ז)

המייצג: בכיכר החטופים 2025 | אמן: (junior__art) דין אלון